

STUDIJA

**RODNA PERSPEKTIVA PRORAČUNA GRADA
ZAGREBA U RAZDOBLJU OD 2019. DO 2021.
GODINE**

Rijeka, Zagreb 2022.

STUDIJA

RODNA PERSPEKTIVA PRORAČUNA GRADA ZAGREBA U RAZDOBLJU OD 2019. DO 2021. GODINE

Istraživač:

doc. dr. sc. Ana Marija Sikirić Simčić, Ekonomski fakultet
Sveučilišta u Rijeci

SADRŽAJ

1. UVOD.....	1
2. RODNO ODGOVORNO BUDŽETIRANJE U GRADU ZAGREBU	4
3. ŽENE I MUŠKARCI U GRADU ZAGREBU.....	6
3.1. Stanovništvo Grada Zagreba	6
3.2. Obrazovna struktura stanovništva.....	8
3.3. Tržište rada	10
3.4. Proračun Grada Zagreba	15
4. RODNA PERSPEKTIVA PRORAČUNA GRADA ZAGREBA.....	20
4.1. GRADSKI URED ZA GOSPODARSTVO, ENERGETIKU I ZAŠТИTU OKOLIŠA	21
4.2. GRADSKI URED ZA OBRAZOVANJE.....	26
4.3. URED ZA DEMOGRAFIJU	47
4.4. GRADSKI URED ZA SOCIJALNU ZAŠТИTU I OSOBE S INVALIDITETOM	50
4.5. GRADSKI URED ZA SPORT I MLADE.....	64
5. ZAKLJUČAK	66
DODATAK: PRIJEDLOG DALJNJIH AKTIVNOSTI	69
LITERATURA:	71
POPIS GRAFIKONA.....	74
POPIS TABLICA.....	74

1. UVOD

Proračun nije samo ekonomski, već i politički, socijalni i razvojni instrument. Njegova struktura na prihodnoj i rashodnoj strani jasno pokazuje kako lokalna vlast postavlja svoje prioritete te kako oblikuje i namjerava provoditi svoje politike i odluke. Iako se proračun može činiti rodno neutralnim, činjenica da žene i dalje imaju manju ekonomsku, društvenu i političku moć nego muškarci te da se uloge, obveze i potrebe muškaraca i žena u društvu razlikuju, ukazuje da način na koji država generira javne prihode i usmjerava javne rashode ima bitno različit utjecaj na žene i muškarce. Zanemarivanje potencijalnog nejednakog učinka proračuna na muškarce i žene negativno utječe na produktivnost, kvalitetu radne snage, gospodarski rast i društveno blagostanje. Stoga lokalna vlast pri donošenju proračuna treba uvažavati i jednako vrednovati različite uloge i potrebe muškaraca i žena te na temelju navedenih spoznaja alocirati javni novac i implementirati politike i programe koji u jednakoj mjeri zadovoljavaju javne potrebe različitih skupina žena i muškaraca. Time se postiže rodno odgovornija javna potrošnja.

Rodno odgovorno budžetiranje ne podrazumijeva zaseban proračun za žene niti ne stavlja žene u povlašteni položaj u odnosu na muškarce. Isto tako ne podrazumijeva ni određeni iznos javnih resursa koji se koristi za promicanje rodne ravnopravnosti, ni da 50 % javnih sredstava koriste žene, a 50 % muškarci. Rodno odgovorno budžetiranje zahtijeva holistički pristup temeljen na ravnopravnosti spolova na cjelokupni proračunski proces koji danas, unatoč formalnoj neutralnosti i jednakom tretmanu, ne osigurava i rodnu ravnopravnost. Rodno odgovorni proračun u svim fazama proračunskog procesa uzima u obzir i jednako vrednuje različite društvene uloge muškaraca i žena čime omogućuje jednakо zadovoljenje njihovih različitih potreba s krajnjim ciljem postizanja rodne ravnopravnosti. Za razliku od uobičajenog proračuna, osim plaćenog rada vrednuje i uzima u obzir i tzv. neplaćeni¹ rad u kućanstvu i mentalni² rad te njegu i skrb za obitelj i zajednicu. Ujedno promovira rodnu ravnopravnost kao

---

¹ Neplaćeni rad podrazumijeva sve proizvodne aktivnosti koje se odvijaju izvan tržišta rada, a koje pojedinac obavlja u sklopu brige za svoje kućanstvo, kao na primjer kućanski poslovi, briga za djecu, starije i nemoćne, volonterski rad, usluge prijevoza, veći i manji popravci, rad u obiteljskom poslu i tako dalje.

² Mentalni uključuje različite osjećaje i razmišljanja o zadacima koje treba obaviti, kao i upravljanje tim mislima i osjećajima, odnosno sve ono što zahtijeva vrijeme i kognitivni napor, a potrebno je da bi kućanski poslovi biti

jedan o važnih ekonomskih, političkih i socijalnih ciljeva. Tako proračun postaje efektivniji, pravedniji, transparentniji i doprinosi višim razinama ekonomskog rasta i smanjenju siromaštva.

Povjerenstvo za ravnopravnost spolova Grada Zagreba je prepoznalo da je rodno odgovorno budžetiranje važan mehanizam za osiguravanje veće konzistentnosti između ekonomskih ciljeva i društvenih obveza lokalne i regionalne vlasti, stoga svojim aktivnostima želi doprinijeti implementaciji rodno odgovornog proračuna u Gradu Zagrebu. U svrhu toga je izrađena i ova studija u kojoj je provedena parcijalna analiza proračuna Grada Zagreba iz rodne perspektive za razdoblje od 2019. do 2021 godine.

Nakon uvodnog dijela, u drugom dijelu je dan opis dosadašnjih aktivnosti koje predstavljaju prve inicijative rodno odgovornog budžetiranja u Republici Hrvatskoj.

U trećem dijelu je na temelju dostupnih podataka provedena kratka analiza dobne strukture stanovništva Grada Zagreba po spolu, tipova kućanstava, obrazovne strukture žena i muškaraca te njihovog položaja na tržištu rada. Cilj analize je identificirati moguće razlike u praktičnim i strateškim potrebama i prioritetima žena i muškaraca na području Grada Zagreba te naglasiti socio-ekonomske rodne nejednakosti koje se mogu ukloniti javnim politikama. Dan je i kratki uvid u veličinu proračuna Grada Zagreba u razdoblju od 2019. do 2021. godine, izvora prihoda proračuna kao i javnih funkcija i poslova koje se nalaze u nadležnosti Grada Zagreba.. Grad Zagreb ima status grada i županije čime je djelokrug poslova u njegovoj nadležnosti širi od ostalih lokalnih i regionalnih samouprava, ali nikako se ne smije zanemariti da Grad Zagreb ne može izravno utjecati na kvalitetu i kvantitetu svih javnih usluga koje koriste građani Grada Zagreba.

Četvrti dio se odnosi na analizu gradskih politika iz područja obrazovanja, socijalne skrbi, demografije, poduzetništva i sporta u kojima je na temelju javno dostupnih podataka moguće prepoznati rodni aspekt. Programi i aktivnosti su analizirani isključivo na temelju dostupnih javnih podataka poput Odluka o izvršavanju proračuna Grada Zagreba, Statistike Grada Zagreba, Popisa stanovništva, Državnog zavoda za statistiku, objavljenih novosti i informacija na službenim internet stranicama Grada Zagreba i ustanova osnovanih od strane Grada

---

obavljeni. Takva vrsta posla nužno se ne identificira kao rad, ni od strane same osobe koja ga obavlja, ni od strane drugih osoba.

Zagreba i slično. Iako rodno odgovornim proračunom treba obuhvatiti i javne prihode i rashode, obzirom na centraliziranost javnih financija u Republici Hrvatsku i činjenicu da je većina javnih prihoda Grada Zagreba unaprijed određena propisima koji se donose na središnjoj razini, u fokusu ove analize su javni rashodi Grada Zagreba. Analizom su izdvojene samo neke od mjera i aktivnosti Grada Zagreba u okviru spomenutih područja u kojima je na temelju dostupnih podataka moguće prepoznati rodni aspekt. Ovakav vid analize predstavlja određena ograničenja, ali ispunjava glavni cilj osvješćivanja o ulozi proračuna u poboljšanju položaja žena u društvu, dok će pri implementaciji rodno odgovornog proračuna ovakve analize provoditi osobe koje izravno sudjeluju u kreiranju i provođenju određenih politika i mjera, odnosno osobe koje su na izvoru svih potrebnih podataka i informacija potrebnih za dublju analizu.

Nakon analize proračuna iz rodne perspektive, u posljednjem dijelu zaključno su dane preporuke daljnjih koraka neophodnih za implementaciju rodno odgovornog proračuna na području Grada Zagreba.

2. RODNO ODGOVORNO BUDŽETIRANJE U GRADU ZAGREBU

Povjerenstvo za ravnopravnost spolova Grada Zagreba (dalje u tekstu: Povjerenstvo) svojim aktivnostima želi inicirati implementaciju rodno odgovornog proračuna u Gradu Zagrebu. Stoga u suradnji sa znanstvenom zajednicom krajem 2018. godine otvara pitanje uloge proračuna u rješavanju problema rodne neravnopravnosti na području Grada Zagreba. Budući da implementacija rodno odgovornog proračuna nije moguća bez podrške vodećih ljudi i službenika Grada Zagreba, u veljači 2019. godine donesena je odluka o izradi studije o rodne osjetljivosti proračuna Grada Zagreba s ciljem osvjećivanja glavnih nositelja ovog procesa.

U dogовору с Povjerenstvom napravljena je analiza samo pojedinih dijelova proračuna Grada Zagreba. Pritom se pri analizi polazilo od pretpostavke da je finansijska neovisnost, drugim riječima intenzivnije uključivanje žena na tržište rada, glavni preduvjet veće jednakosti između muškaraca i žena u društvu. Finansijska neovisnost omogućuje kontrolu nad vlastitim životom i jača pregovaračku moć žena u kućanstvu. S namjerom da se rodno odgovorni proračun predstavi u iznimno pozitivnom kontekstu u studiji se naglasak stavio na programe i aktivnosti koje Grad Zagreb već sustavni provodi, a izdvojene aktivnosti su u znanstvenim istraživanjima prepoznate kao mjere koje ženama i muškarcima olakšavaju usklađivanje privatnog i poslovnog života te kao takve poticajno utječu na zapošljavanje, ali i na planiranje obitelji.

Analiza rodne perspektive proračuna Grada Zagreba za 2018. godinu predstavlja prvu studiju ovog tipa u Republici Hrvatskoj te se može smatrati i prvom inicijativom rodno odgovornog budžetiranja u Republici Hrvatskoj. Studija ujedno predstavlja i osnovu za izradu Akcijskog plana za provođenje Europske povelje o ravnopravnosti muškaraca i žena na lokalnoj razini. Zaključak studije je da sagledavajući samo planirane iznose prikazane u proračunu nije moguće izvesti ocjenu rodne osjetljivosti proračuna Grada Zagreba. Potrebno je provesti detaljniju rodnu analizu i to od strane službenika gradskih ureda Grada Zagreba.

Nakon javnog predstavljanja rezultata studije zamjenica gradonačelnika Grada Zagreba dala je svoju podršku te je Povjerenstvo nastavilo s aktivnostima. Organizirana je radionica za pročelnike i službenike gradskih ureda Grada Zagreba. Na radionici su se budući sudionici procesa upoznali sa svrhom, pozitivnim učincima i fazama procesa rodno odgovornog proračuna. Cilj je bio podići razinu rodne osvještenosti kako bi glavni nositelji procesa svojim

znanjem počeli kreirati promjene i mjere koje će dodatno doprinositi rodnoj odgovornosti proračuna Grada Zagreba.

Fokus radionice je bio stavljen na metodologiju i alate rodne analize koja predstavlja temelj i polaznu točku procesa. Rodnom analizom utvrđuju se različite potrebe žena i muškaraca, pa čak i drugih marginaliziranih skupina građana, što osigurava da se ograničena javna sredstva alociraju na način kojim će se maksimizirati koristi pojedinca i društva. Obzirom na složenost rodne analize kao prve faze, očekivano je ostalo još puno nerazumijevanja među polaznicima radionice. Odlučeno je da se proces nastavljaju samo dva gradska ureda i to ured za socijalnu zaštitu i osobe s invaliditetom i ured za demografiju. U svakom od navedenih ureda imenovane su odgovorne osobe koje su se aktivno uključile u proces implementacije rodno odgovornog proračuna u Gradu Zagrebu. Prvi zadatak imenovanih predstavnika gradskih ureda je bio odrediti program (ili dio programa ili mjeru ili aktivnost) koji će biti predmet rodne analize u ovoj početnoj fazi. Uredi su odbrali mjere koji će biti predmet analize u ovoj početnoj fazi te je analiza započeta u listopadu 2019. godine uz podršku i usmjeravanje predstavnice znanstvene zajednice. Cilj analize je bio utvrditi stvaran utjecaja odabranih mjer na žene i muškarce koji žive na području Grada Zagreba te bi rezultati provedenih rodnih analiza bili ključan argument za predlaganje promjena koje će doprinijeti osiguranju jednakih prilika te jednakom zadovoljenju javnih potreba žena i muškaraca, odnosno većoj rodnoj odgovornosti proračuna Grada Zagreba. Predmet analize su bile dvije mjere gradskog ureda za socijalnu zaštitu i osobe s invaliditetom (novčana pomoć osobama kojima je priznato pravo na status roditelja njegovatelja ili status njegovatelja Grada Zagreba i novčana pomoć umirovljenicima Grada Zagreba) i jedna mjeru ureda za demografiju (novčana pomoć za novorođenčad Grada Zagreba). Analiza je započeta te su dobiveni prvi zaključci, ali zbog pandemijskih okolnosti proces implementacije rodno odgovornog proračuna u Gradu Zagrebu je zaustavljen.

3. ŽENE I MUŠKARCI U GRADU ZAGREBU

Grad Zagreb je glavni i prema broju stanovnika ujedno najveći grad Republike Hrvatske. Očekivano dominira nacionalnom ekonomijom te predstavlja središte kompetitivnosti i zapošljavanja, edukacije i znanosti te socijalne, kulturne i etničke raznolikosti. Kao takav zahtjeva zaseban pristup prilikom formuliranja mjera i aktivnosti koje će doprinijeti većoj rodnoj ravnopravnosti na području Grada Zagreba u odnosu na ostatak Hrvatske. Temelj za kasnije analize je analiza životnih okolnosti i postojećih socio-ekonomskih razlika muškaraca i žena koji žive na području Grada Zagreba. Stoga će se u nastavku na temelju dostupnih podataka prikupljenih od strane Statistike Grada Zagreba, Državnog zavoda za statistiku i Popisa stanovništva sažeto analizirati dobna struktura stanovništva po spolu, tipovi kućanstava, obrazovna struktura žena i muškaraca, položaj žena i muškaraca na tržištu rada, veličina proračuna i javne funkcije u nadležnosti Grada Zagreba.

3.1. Stanovništvo Grada Zagreba

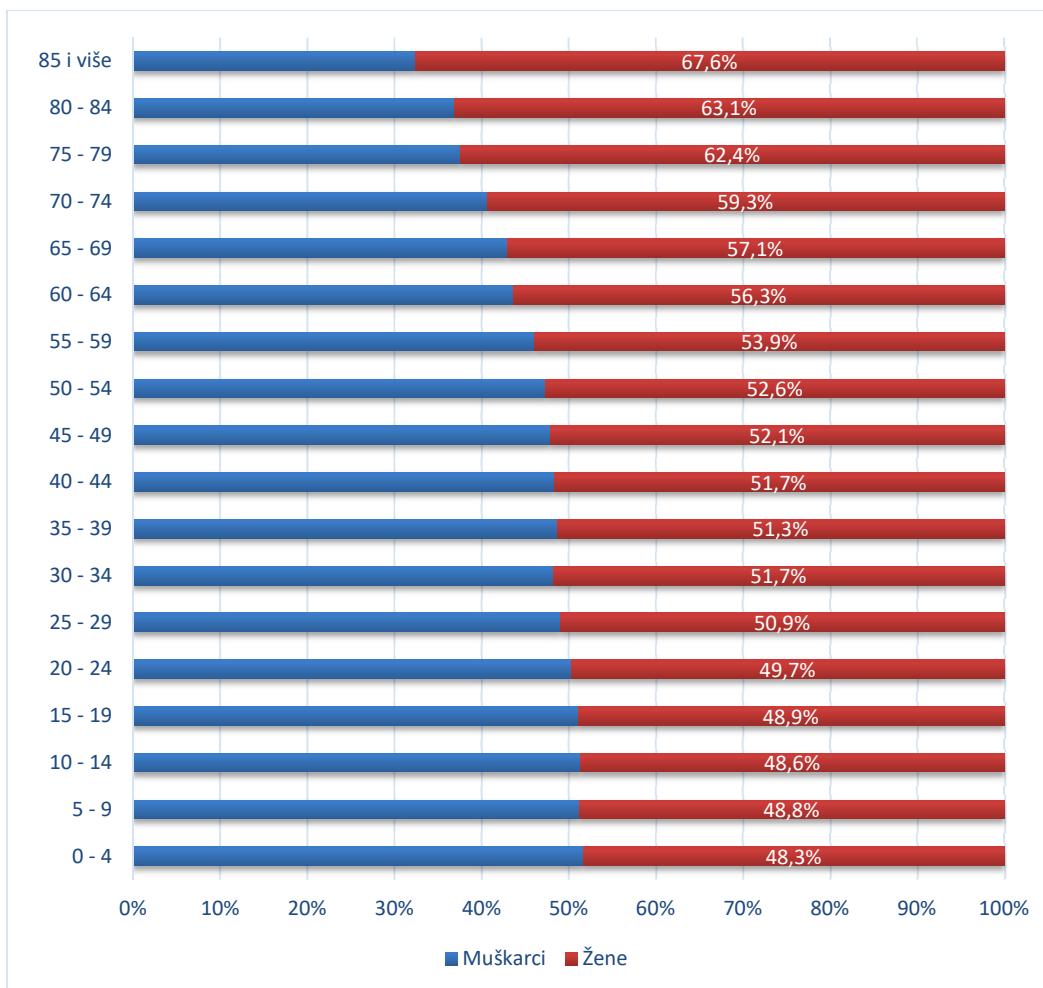
Prema posljednjem popisu stanovništva iz 2021. godine prema konceptu „uobičajenog mjesta stanovanja“³ na području Grada Zagreba živi 769.944 stanovnika, odnosno 19,8% ukupnog stanovništva Republike Hrvatske. Drugim riječima gotovo svaki peti stanovnik Republike Hrvatske živi na području Grada Zagreba. **Od navedenog broja žene čine 53,27% stanovništva.**

Jedna od najosnovnijih i najvažnijih struktura stanovništva jest ona prema dobi te je na sljedećem grafikonu prikazan udio žena i muškaraca po dobnim skupinama stanovništva Grada Zagreba (grafikon 1).

---

³ Uobičajenim mjestom stanovanja smatra se ono mjesto gdje osoba provodi većinu svoga dnevnoga i noćnog vremena bez obzira na kratkotrajnu odsutnost iz tog mjesta (npr. zbog odlaska na odmor, putovanje, liječenje, u posjet i slično).

Grafikon 1: Udio žena i muškaraca u ukupnom broju stanovnika Grada Zagreba po dobnim skupinama prema Popisu stanovništva 2021. godine (u%)

Izvor: Izrada autorice prema prvim rezultatima Popisa stanovništva 2021. godine

Iz prikazanog grafikona vidljivo je da žene čine veći udio stanovništva starijeg od 25 godina. Udio žena pretežito raste prelaskom u višu dobu skupinu te **žene čine značajno veći udio starog stanovništva**, točnije čine više od 65% stanovništva s 85 i više godine. Osim toga Grad Zagreb kao i Republiku Hrvatsku ukupno karakterizira starenje stanovništva, odnosno stanovništvo iznad 65 godina čini gotovo petinu stanovništva (20,61%). Prema podacima iz 2020. godine prosječna starost muškaraca je 40,6 godina, a žena 44,5.

Prema Popisu stanovništva iz 2021. godine ukupan broj privatnih kućanstva na području Grada Zagreba je 303.441 od čega su 69% obiteljska kućanstva. Prosječan broj osoba u kućanstvu je 2,6. **Čak 28,6% kućanstva su samačka kućanstva u kojim u većini žive žene.** Prema Popisu stanovništva iz 2011. godine gotovo 50% obiteljskih kućanstva čine bračni parovi s djecom,

dok bračni parovi bez djece čine čak 24,8%. Prevladavaju obiteljska kućanstva s dva člana (35,4%), zatim s tri (27,6%) i četiri člana (23%).

Prirodni prirast je negativan, a vrijednosti vitalnog indeksa kao odnosa broja živorođene djece i broja umrlih se značajno razlikuju među različitim gradskim četvrtima. Najviše vrijednosti su zabilježen u Sesvetama, Novi Zagreb-Zapad i Stenjevec s vrijednostima iznad 100.

Prema podacima Popisa stanovništva iz 2011. godine samo 52,4% privatnih kućanstava ima djecu. Među njima prevladavaju tipovi obitelji s jednim i dvoje djece (gotovo 90%). **83,5% jednoroditeljskih obitelji čine majke s djecom** što je svakako potrebno uzeti u obzir kod daljnjih analiza i donošenja odluka.

Zaključno žene čine više od 50% stanovništva Grada Zagreba koje osim porasta broja stanovništva karakterizira i starenje stanovništva. Žene su zastupljenije u starijim dobnim skupinama i čine više od 65% stanovništva s 85 i više godina. Saldo ukupne migracije Grada Zagreba je pozitivan (negativni migracijski saldo s inozemstvom, a pozitivni s ostalim županijama) i rezultira mehaničkim rastom stanovništva, ali prirodni prirast je negativan te prevladavaju tipovi obitelji s jednim djetetom. Majke s djecom čine više od 83% jednoroditeljskih obitelji.

3.2. Obrazovna struktura stanovništva

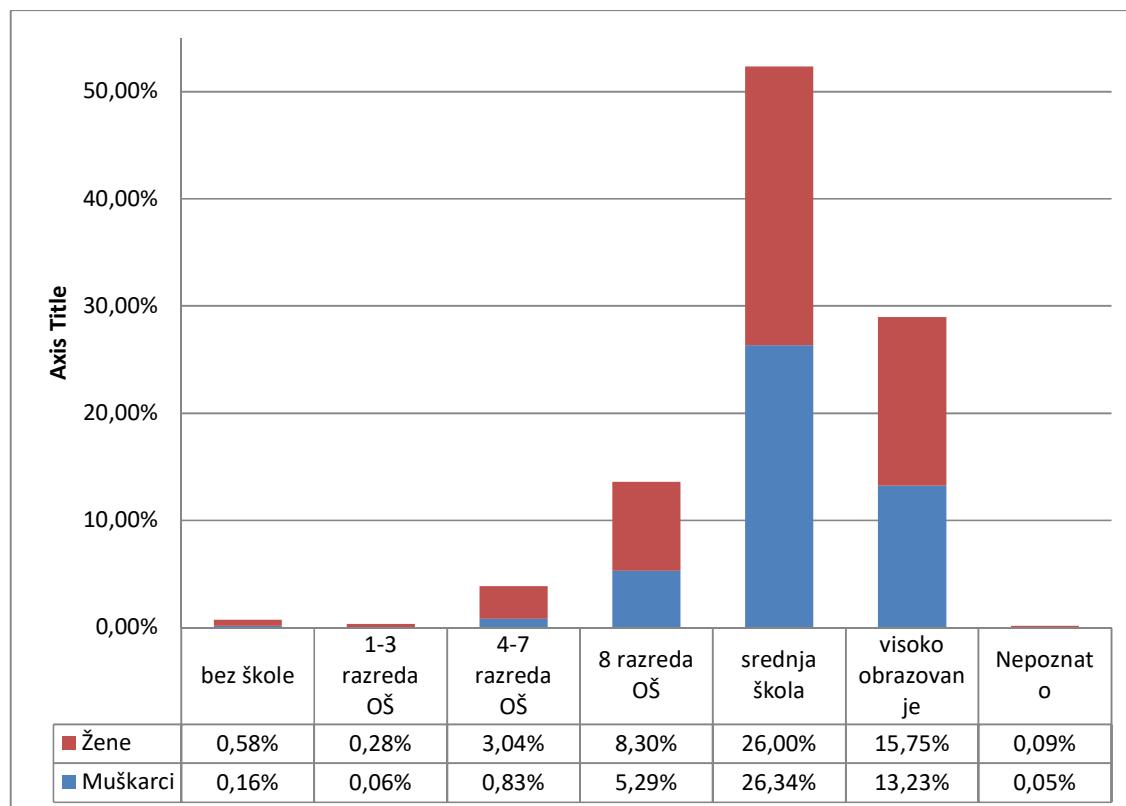
Obrazovanje je ključan preduvjet rodne ravnopravnosti na tržištu rada.. Prema podacima Popisa stanovništva iz 2011. godine⁴ 52,35% stanovnika starijih od 15 godina Grada Zagreba ima završenu srednju školu i to gotov podjednako trogodišnje obrtničke i industrijske škole i četverogodišnje tehničke i strukovne škole. 29% stanovništva je visokoobrazovano, odnosno završilo je jedan od stručnih ili sveučilišnih studija, dok na razini Republike Hrvatske taj postotak iznosi 16,3%. Manje od 1% stanovništva Grada Zagreba je bez škole, a oko 4% ih ima završen neki od razreda osnovne škole (Statistički ljetopis Grada Zagreba 2021, 2021.). Na sljedećem grafikonu će se prikazati udio muškaraca i žena prema obrazovnoj strukturi

---

⁴ Podaci o obrazovnoj strukturi stanovništva prema posljednjem Popisu stanovništva iz 2021. godine nisu bili dostupni prilikom izrade analize

stanovništva. Iz grafikona je vidljivo da iako je udio stanovništva bez škole ili sa završenim nekim od razreda osnovne škole nizak, udio žena u tom stanovništvu je veći od 78%.

Grafikon 2: Stanovništvo Grada Zagreba staro 15 i više godina prema završenoj školi i spolu, Popis 2011.

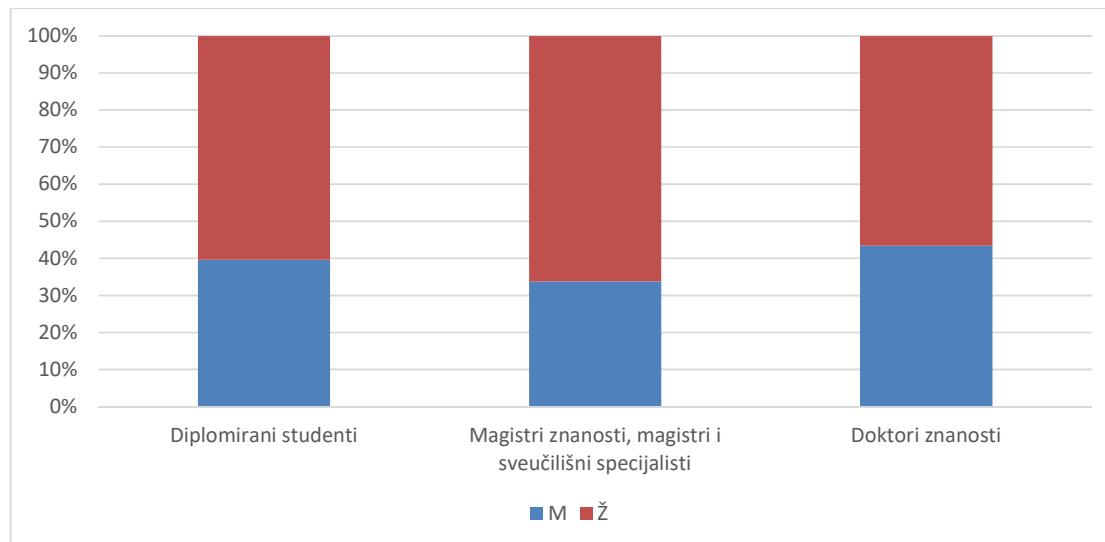
Izvor: Izrada autorice na temelju podataka Statističkog ljetopisa Grada Zagreba 2021

Prema podacima Statističkog ljetopisa Grada Zagreba 2021 učenice čini nešto više od polovine ukupnog broja učenika srednjih škola. Pritom djevojčice u većoj mjeri završavaju gimnazijske programe⁵, dok dječaci tehničke, industrijske i obrtničke srednje škole. Navedeno se preslikava i na visoko obrazovanje gdje u **2020. godini žene čine više od 60% diplomiranih studenata**. Iz podataka o području znanosti se može prepoznati **rodna segregacija zanimanja, odnosno tendencija da se muškarci školjuju za tzv. „muška zanimanja“, a žene za „ženska zanimanja“**. Žene su podzastupljene u tehničkim znanostima (34%), a predstavljaju značajnu većinu u biomedicini i zdravstvu (76%), društvenim (68,7%) i humanističkim znanostima (71,6%). Drugim riječima žene najčešće završavaju Ekonomski, Pravni, Medicinski, Stomatološki,

⁵ Iznimka je jedino prirodoslovno-matematička gimnazija

Filozofski, Učiteljski fakultet, a podzastupljene su na Fakultetu strojarstva i brodogradnje, Fakultetu elektrotehnike i računalstva, Geodetskom fakultetu i slično (Statistički ljetopis Grada Zagreba 2021, 2021.).

Grafikon 3: Udio žena u ukupnom broju diplomiranih studenata, magistara znanosti, magistara i sveučilišnih specijalista i doktora znanosti Grada Zagreba u 2020. godini (u %)

Izvor: Izrada autorice prema podacima Statističkog ljetopisa Grada Zagreba 2021

Iz Grafikona 2 je vidljivo da se udio žena povećava na 66,2% u slučaju broja studenata koji su stekli zvanje magistra znanosti, magistra i sveučilišnih specijalista, ali se udio snižava na 56% pri najvišim razinama obrazovanja, odnosno poslijediplomske doktorske studije.

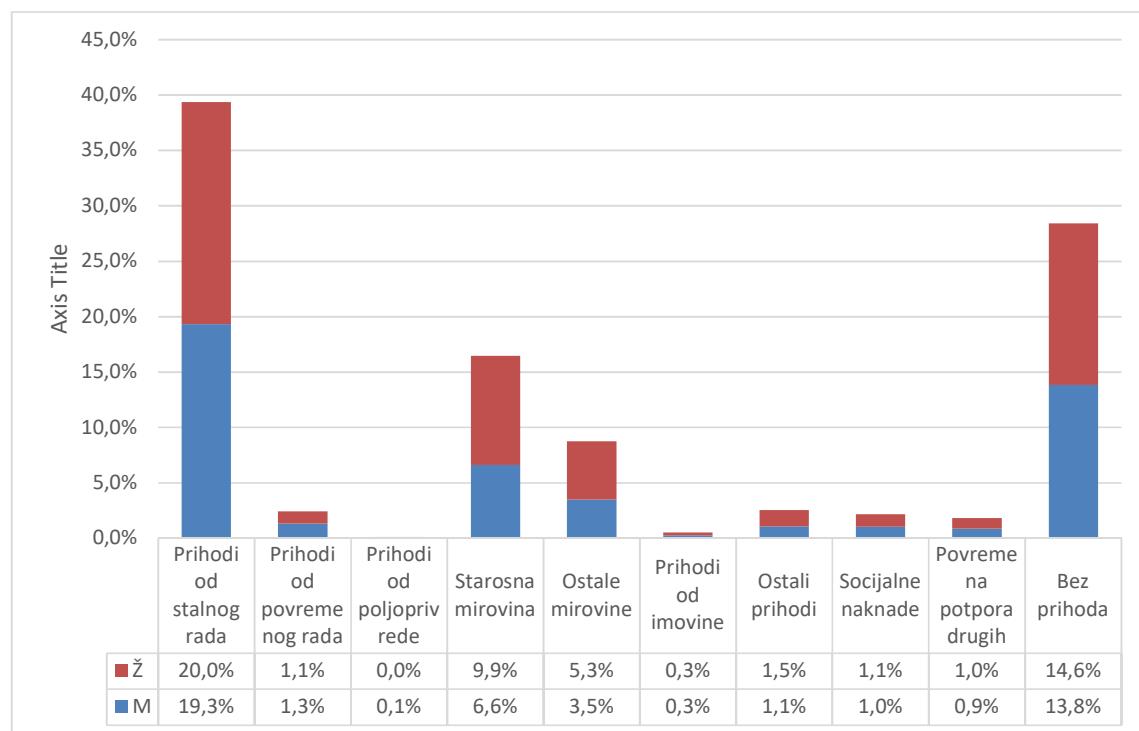
Zaključak ovog dijela analize je da **žene danas predstavljaju veći udio visokoobrazovane radne snage i ogroman ljudski potencijal**. Velika ulaganja u obrazovanje žena ne treba obezvrijediti, nego im omogućiti da stečene vještine, znanja i sposobnosti iskoriste kao ravnopravne sudionice na tržištu rada. Posebna pažnja se u budućnosti treba pridati rješavanju **problema rodne segregacije** koja je uočena u obrazovanju te se zasigurno preslikava i na tržište rada.

3.3. Tržište rada

Aktivnim sudjelovanjem na tržištu rada pojedinac stječe uvjete za postizanje finansijske neovisnosti koja omogućuje, kako ženama tako i muškarcima, kontrolu nad vlastitim životom,

stoga se može smatrati ključnim korakom prema postizanju veće ravnopravnosti muškaraca i žena u društvu. Na grafikonu 3 prikazan je udio žena i muškaraca u stanovništvu Grada Zagreba prema glavnim izvorima prihoda za život. Izvor prihoda za 39,38% stanovništva Grada Zagreba je prihod od stalnog rada, a za još 2,43% prihod od povremenog rada. Žene čine gotovo 51% stanovništva kojem je glavni izvor prihoda za život prihod od stalnog rada i 44,6% stanovništva kojima je prihod od povremenog rada glavni izvor prihoda za život. Očekivano čine 60% stanovništva kojem je mirovina glavni izvor prihoda, ali i veći udio stanovništva bez prihoda ili povremenih potpora drugih i socijalne naknade, a niži udio stanovništva s prihodima od imovine i prihodima od poljoprivrede (Statistički ljetopis Grada Zagreba 2021, 2021.). Navedeno upućuje da žene većim dijelom predstavljaju socijalno ugroženiju skupinu stanovništva, ali razlike u odnosu na muškarce još uvijek nisu alarmantne uzimajući u obzir činjenicu da žene čine i veći udio stanovništva.

Grafikon 4: Udio žena i muškaraca u stanovništvu Grada Zagreba prema glavnim izvorima prihoda za život u 2011. godini

Izvor: Izračun i izrada autorice prema podacima Statističkog ljetopisa Grada Zagreba 2021

Uz pretpostavku da je radno sposobno stanovništvo svo stanovništvo u životnoj dobi od 15 do 64 godine, prema Popisu stanovništva iz 2021. godine žene čine 52,2% radno sposobnog

stanovništva Grada Zagreba. Stopa ekonomске aktivnosti⁶ ženske radne snage u Gradu Zagrebu u 2020. godini je 88,63%⁷, odnosno 8,35 postotnih poena niža od stope ekonomске aktivnosti muške radne snage. Prema podacima Eurostata u 2020. godini u Hrvatskoj glavni razlog neaktivnosti žena je briga za djecu i starije s invaliditetom te drugi obiteljski razlozi (više od 56% neaktivnih žena) dok u slučaju muškaraca taj postotak iznosi 26% (European European Union Labour Force Survey, [Ifsa_igar]). Tijekom 2020. godine zbog pandemije su ti razlozi bili posebno naglašeni, ali općenito se može zaključiti da u Hrvatskoj pa tako moguće i u Gradu Zagrebu zbog nemogućnosti usklađivanja obiteljskih i profesionalnih obveza značajan broj žena odustaje od profesionalne karijere i aktivnog sudjelovanja na tržištu rada.

Žene čine 49,7% ukupno zaposlenog stanovništva u 2020. godini u Gradu Zagrebu. Razlike u stopama zaposlenosti⁸ muškaraca i žena u Gradu Zagrebu u 2020. godini iznose oko 8 postotnih poena. Više od 84% zaposlenih u pravnim osobama je zaposleno ne određeno, a žene i muškarci čine podjednak udio zaposlenih na određeno i neodređeno vrijeme. Na temelju ranije analize obrazovnog opredjeljenja dječaka i djevojčica moguće je očekivati značajne razlike u zastupljenosti muškaraca i žena po djelatnostima, a odabir zanimanja može utjecati i na buduća primanja. U tablici u nastavku se prikazuje udio ukupnog broja zaposlenih po pojedinim djelatnostima te udio žena u broju zaposlenih po djelatnostima kao i odnos prosječne neto plaće žena i muškaraca po područjima djelatnosti.

---

⁶ Stopa ekonomске aktivnosti radne snage podrazumijeva udio zaposlenog i nezaposlenog stanovništva, uključujući i stanovništva koje aktivno obavlja neko zanimanje iako nije u radnom odnosu, u ukupnom broju radno sposobnog stanovništva (Campbell & Brue, 1992, prema Obadić & Smolić, 2011.).

⁷ Izračun autorice na temelju podataka iz Popisa stanovništva iz 2021. godine te podataka o broju zaposlenih i nezaposlenih iz Statističkog ljetopisa Grada Zagreba 2021

⁸ Stopa zaposlenosti je udio zaposlenih u ukupnom broju ekonomski aktivnog stanovništva.

Tablica 1: Udio zaposlenih, udio žena i muškaraca Grada Zagreba u 2020. godini (u %) i visina prosječne neto plaće po područjima NKD-a 2007 u 2019. godini (u HRK) te odnos prosječne plaće žena i muškaraca (u %)

Djelatnost po područjima NKD-a 2007	Udio u ukupnom broju zaposlenih	Udio žena	Neto plaće muškaraca	Neto plaće žena	Odnos plaće Ž i M
A Poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo	0,3%	46,1%	7032	5455	77,6%
B Rudarstvo i vađenje	0,2%	22,0%	11397	8979	78,8%
C Prerađivačka industrija	10,3%	36,2%	7705	7033	91,3%
D Opskrba električnom energijom, plinom, parom i klimatizacija	1,2%	36,6%	9205	8795	95,5%
E Opskrba vodom, uklanjanje otpadnih voda, gospodarenje otpadom te djelatnost sanacije okoliša	1,3%	17,7%	6190	6290	101,6%
F Građevinarstvo	5,7%	10,5%	5921	6711	113,3%
G Trgovina na veliko i malo, popravak motornih vozila i motocikala	17,7%	53,0%	8083	6537	80,9%
H Prijevoz i skladištenje	4,4%	26,5%	7296	6955	95,3%
I Djelatnost pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane	4,1%	51,0%	5123	4709	91,9%
J Informacijske i komunikacijske djelatnosti	6,9%	39,1%	9760	8060	82,6%
K Financijske djelatnosti i djelatnosti osiguranja	5,3%	66,2%	12259	9095	74,2%
L Poslovanje nekretninama	1,2%	49,4%	7204	5790	80,4%
M Stručne, znanstvene i tehničke djelatnosti	6,6%	52,0%	9199	8356	90,8%
N Administrativne i pomoćne uslužne djelatnosti	5,4%	47,5%	5433	4414	81,2%
O Javna uprava i obrana, obvezno socijalno osiguranje	9,2%	57,5%	8725	7381	84,6%
P Obrazovanje	8,1%	75,8%	8264	6536	79,1%
Q Djelatnosti zdravstvene zaštite i socijalne skrbi	8,3%	77,4%	8893	6982	78,5%
R Umjetnost, zabava i rekreacija	2,3%	56,3%	7695	6510	84,6%
S Ostale uslužne djelatnosti	1,5%	62,1%	7182	5971	83,1%

Izvor: Izračun i izrada autorice prema podacima Statističkog ljetopisa Grada Zagreba 2021

U prvom stupci se nalazi udio zaposlenih Grada Zagreba po pojedinim djelatnostima u ukupnom broju zaposlenih. Najveći postotak je zaposleno u trgovini (17,7%) i prerađivačkoj industriji (10,3%), a najmanji udio čine zaposleni u djelatnosti rudarstvo i vađenje (0,2%). Sljedeći stupci predstavljaju udio žena u ukupnom broju zaposlenih u pojedinoj djelatnosti. Crvenkastom bojom su naznačene djelatnosti u kojima više od 60% zaposlenih čine žene, a plavom bojom djelatnosti u kojima više od 60% čine muškarci. Iz podataka je vidljivo da žene

prevladavaju u djelatnostima zdravstvene zaštite i socijalne skrbi, obrazovanja, ostalim uslužnim djelatnostima i finansijskim djelatnostima i djelatnostima osiguranja. Najmanji udio zaposlenih čine u djelatnostima građevinarstva (tek 10,5%), opskrbe vodom, rудarstva i vađenja, prijevoza i skladištenja i informacija i komunikacija. Iz prikazanog je jasno vidljiva **rodna segregacija zanimanja koja rezultira podzastupljenosću žena, ali i muškaraca u pojedinim djelatnostima.**

Vrlo važan pokazatelj položaja žena na tržištu rada u nekoj zemlji je i razlika u dohodcima zaposlenih muškaraca i žena. Prosječna mjesecna **neto plaća žena zaposlenih u pravnim osobama u 2019. godini je iznosila 6.944, odnosno 86,9% prosječne mjesecne neto plaće muškaraca.** Razlozi razlike u dohodcima su mnogobrojni: horizontalna i vertikalna rodna segregacija poslova, prekidi karijere zbog roditeljskih i roditeljskih dopusta, neravnopravna raspodjela neplaćenog rada između muškaraca i žena.

Od 19 prikazanih područja djelatnosti u 2 područja žene imaju više dohotke od muškaraca, točnije u djelatnosti građevinarstva gdje čine tek 10,5% zaposlenih i djelatnosti opskrbe vodom gdje čine 17,7% zaposlenih. **U djelatnostima u kojima žene čine više od 75% zaposlenih (obrazovanje i zdravstvena zaštita i socijalna skrb) razlike u neto plaćama žena i muškaraca su veće od 20 postotnih poena.** Prosječna mjesecna neto plaća je najviša u djelatnosti rudarstvo i vađenje gdje žene čine tek 22% zaposlenih te razlike u dohodcima muškaraca i žena su više od 20 postotnih poena. Prosječna neto plaća je iznad 10.000 kuna u finansijskim djelatnostima i djelatnosti osiguranja, gdje žene čine 66,2% zaposlenih, ali zbog razlike od 25,8 postotnih poena između plaće žena i muškaraca očito je da ta visoka prosječna neto plaća nije rezultat visokih primanja žena.

Obzirom da žene čine veći udio stanovništva logično je da čine i veći udio radno sposobnog stanovništva. No, **iako žene čine 52% radno sposobnog stanovništva i 54,4% visokoobrazovanog stanovništva, stopa ekonomске aktivnosti ženska radna snage je niža od stopa aktivnosti muške radne snage u Gradu Zagrebu. Stope zaposlenosti i neto plaće žena su niže od muškaraca. Razlike u dohodcima u nekim djelatnostima iznose i više od 20 postotnih poena i to pretežito u djelatnostima u kojima žene čine značajan udio zaposlenih.**

Polazeći od prepostavke da postojeće razlike nisu posljedica diskriminacije ili bilo kakvog drukčijeg tretmana ženske radne snage u odnosu na mušku radnu snagu, uzrok se djelomično može povezati s vertikalnom i horizontalnom rodnom segregacijom zanimanja kao i

neproporcionalnom raspodjelom neplaćenog rada između muškaraca i žena. Većina žena još je uvijek neproporcionalno opterećena kućanskim poslovima i brigom za djecu. Navedeno potvrđuju rezultati Pilarova barometra hrvatskog društva (2016. godini) prema kojima u Hrvatskoj žene gotovo uvijek obavljaju svakodnevne kućanske poslove poput pranja, kuhanja i čišćenja, dok muškarci pretežito obavljaju aktivnosti poput popravaka te su donekle angažirani u brzi oko djece i starijih, iako i dalje znatno manje od žena. Isto je potvrđeno i istraživanjem Ksenije Klasnić (2017.) provedenog na uzorku od 600 zaposlenih žena u dobi od 22 do 64 godine u Hrvatskoj, a čak 124 sudionice istraživanja žive u Zagrebu. Prema rezultatima većina zaposlenih žena, i to bez obzira na stupanj obrazovanja, položaj u strukturi u kojoj su zaposlene, bila je u situaciji da je zbog otežanog usklađivanja profesionalnih i obiteljskih obaveza radilo pod znatno većim stresom, usporavalo svoje napredovanje, odustajalo od stručnog usavršavanja, poslovnog puta te se našlo u sukobu s nadređenim i kolegama. Drugim riječima žena često nije u mogućnosti angažirati se na radnom mjestu u onom obujmu koji poslodavci zahtijevaju što rezultira nepovoljnijim položajem žena na tržištu rada. Navedeno potvrđuju i rezultati istraživanja Europskog instituta za ravnopravnost spolova prema kojima neravnopravna raspodjela neplaćenog rada između muškaraca i žena ograničava zapošljavanje žena i napredovanje u karijeri, gurajući ih u honorarni rad i radna mjesta u određenim sektorima (EIGE, 2021.).

3.4. Proračun Grada Zagreba

Grad Zagreb kao glavni grad Republike Hrvatske ima status grada i županije te u okviru svog samoupravnog djelovanja obavlja poslove iz djelokruga grada i županije. Poslovi u djelokrugu općine, gradova i županije definirani su Zakonom o lokalnoj i područnoj (regionalnoj) samoupravi (NN 33/01, 60/01, 129/05, 109/07, 125/08, 36/09, 36/09, 150/11, 144/12, 19/13, 137/15, 123/17, 98/19, 144/20). Prema navedenom zakonu Grad Zagreb obavlja poslove lokalnog i područnoga (regionalnog) značaja kojima se neposredno ostvaruju potrebe građana (tablica 2).

Tablica 2: Poslovi od lokalnog i regionalnog značaja u djelokrugu Grada Zagreba

Poslovi od lokalnog značaja	Poslovi od regionalnog značaja
<ul style="list-style-type: none"> • uređenje naselja i stanovanje, • prostorno i urbanističko planiranje, • komunalno gospodarstvo, • brigu o djeci, • socijalnu skrb, • primarnu zdravstvenu zaštitu, • odgoj i obrazovanje, • kulturu, tjelesnu kulturu i šport, • zaštitu potrošača, • zaštitu i unapređenje prirodnog okoliša, • protupožarnu i civilnu zaštitu, • promet na svom području • te ostale poslove sukladno posebnim zakonima. 	<ul style="list-style-type: none"> • obrazovanje, • zdravstvo, • prostorno i urbanističko planiranje, • gospodarski razvoj, • promet i prometnu infrastrukturu, • održavanje javnih cesta, • planiranje i razvoj mreže obrazovnih, zdravstvenih, socijalnih i kulturnih ustanova, • izdavanje građevinskih i lokacijskih dozvola, drugih akata vezanih uz gradnju, te provedbu dokumenata prostornog uređenja, • te ostale poslove sukladno posebnim zakonima.

Izvor: Izrada autorice prema Zakonu o lokalnoj i područnoj (regionalnoj) samoupravi (NN 33/01, 60/01, 129/05, 109/07, 125/08, 36/09, 36/09, 150/11, 144/12, 19/13, 137/15, 123/17, 98/19, 144/20)

Za obavljanje poslova iz djelokruga Grada Zagreba ustrojavaju se upravna tijela kojima upravljaju pročelnici imenovani od strane gradonačelnika temeljem javnog natječaja (Zakon o Gradu Zagrebu, NN 62/01, 125/08, 36/09, 119/14, 98/19, 144/20). Gradski uredi, zavodi i službe Grada Zagreba u periodu na koji se odnosi analiza su⁹:

- Stručna služba gradonačelnika
- Ured gradonačelnika
- Gradski kontrolni ured
- Gradski ured za strategijsko planiranje i razvoj Grada
- Gradski ured za opću upravu
- Gradski ured za gospodarstvo, energetiku i zaštitu okoliša
- Gradski ured za obrazovanje
- Gradski ured za zdravstvo
- Gradski ured za socijalnu zaštitu i osobe s invaliditetom
- Gradski ured za poljoprivrednu i šumarstvo

⁹ Danas je broj ureda, zavoda i službi manji.

- Gradski ured za prostorno uređenje, izgradnju Grada, graditeljstvo, komunalne poslove i promet
- Gradski ured za imovinsko - pravne poslove i imovinu Grada
- Gradski ured za katastar i geodetske poslove
- Ured za upravljanje u hitnim situacijama
- Gradski zavod za zaštitu spomenika kulture i prirode
- Ured za demografiju
- Gradski ured za sport i mlade
- Gradski ured za kulturu
- Ured za međugradsku i međunarodnu suradnju i promicanje ljudskih prava
- Gradski ured za mjesnu samoupravu
- Gradski ured za financije
- Gradski ured za branitelje
- Ured za javnu nabavu
- Ured za programe i projekte Europske unije

Mjesna samouprava obuhvaća institucionalne oblike i postupke putem kojih građani Grada Zagreba sudjeluju u odlučivanju o poslovima koji neposredno i svakodnevno utječu na njihov život i rad u užim lokalnim zajednicama. Oblici mjesne samouprave u Gradu Zagrebu su gradske četvrti i mjesni odbori. U Gradu Zagrebu osnovano je 17 gradskih četvrti. (Službeni glasnik 23/16). Za obavljanje poslova od zajedničkog interesa Grada Zagreba i Zagrebačke županije osnova se zajedničko Vijeće koje čine gradonačelnik, župan i po dva člana predstavničkih tijela (Zakon o Gradu Zagrebu, NN 62/01, 125/08, 36/09, 119/14, 98/19, 144/20).

Za obavljanje poslova iz svog djelokruga Grad Zagreb ima svoje prihode kojima u okviru samoupravnog djelokruga slobodno raspolaže. Prihodi Grada Zagreba su (Zakon o Gradu Zagrebu, NN 62/01, 125/08, 36/09, 119/14), 144/20:

- vlastiti porezi, prikezi, naknade, doprinosi i pristojbe,
- prihodi od stvari u vlasništvu Grada i imovinskih prava,
- prihodi od trgovačkih društava i drugih pravnih osoba u vlasništvu Grada, odnosno u kojima Grad ima udio ili dionice,

- prihodi od koncesija koje dodjeljuje Gradska skupština,
- novčane kazne i oduzeta imovinska korist za prekršaje koje Grad propiše,
- udio u zajedničkim porezima s Republikom Hrvatskom,
- drugi prihodi određeni zakonom.

Visina prihoda i rashoda određuje se godišnjim proračunom. Godišnji proračun predlaže gradonačelnik te ga podnosi Gradskoj Skupštini na raspravu i donošenje. Usvajanjem proračuna od strane predstavnika u Gradskoj skupštini proračun postaje obvezan za sve one subjekte koji sudjeluju u njegovom izvršenju. Skraćeni prikaz Računa prihoda i rashoda i Računa financiranja izvršenja proračuna Grada Zagreba za 2019., 2020. i 2021. godinu prikazani su u tablici 3.

Tablica 3: Godišnje izvršenje proračuna Grada Zagreba za 2019., 2020. i 2021. godinu (u kunama)

	2019	2020	Indeks 2020/2019	2021	Indeks 2021/2020
Račun prihoda i rashoda					
PRIHODI	9.572.440.509,07	10.842.978.708,08	1,13	12.102.701.564,66	1,12
prihodi poslovanja	9.414.235.400,45	10.664.705.606,81	1,13	11.851.387.958,76	1,11
prihodi od prodaje nefinancijske imovine	158.205.108,62	178.273.101,27	1,13	251.313.605,90	1,41
RASHODI	10.203.310.557,55	11.615.545.515,87	1,14	12.679.565.138,53	1,09
Rashodi poslovanja	8.974.924.630,34	10.508.108.520,27	1,17	11.407.746.947,38	1,09
rashodi za nabavu nefinancijske imovine	1.228.385.927,21	1.107.436.995,60	0,90	1.271.818.191,15	1,15
RAZLIKA prihoda i rashoda	-630.870.048,48	-772.566.807,79	1,22	-576.863.573,87	0,75
Račun financiranja					
Primici od finansijske imovine i zaduzivanja	634.646.728,98	1.394.739.827,21	2,20	1.401.678.895,37	1,00
Izdaci za finansijsku imovinu i otplate zajmova	577.979.856,85	704.868.526,61	1,22	855.484.979,97	1,21
Neto financiranje	56.666.872,13	689.871.300,60	12,17	546.193.915,40	0,79
Proračun Grada Zagreba					
Prihodi i primici	10.207.087.238,05	12.237.718.535,29	1,20	13.504.380.460,03	1,10
Rashodi i izdaci	10.781.290.414,40	12.320.414.042,48	1,14	13.535.050.118,50	1,10
Manjak/Višak	-574.203.176,35	-82.695.507,19	0,14	-30.669.658,47	0,37

Izvor: Izrada autorice prema podacima iz Godišnjeg izvršenja proračuna Grada Zagreba za 2019., 2020. i 2021.

godinu proračuna objavljenih na službenoj web stranici Grada Zagreba

Ukupni prihodi i primici Grada Zagreba prema Godišnjem izvršenju proračuna za 2019. godinu iznose 10,2 milijardi kuna. U 2020. pandemijskoj godini su za 14% viši i iznose 12,3 milijarde kuna. U 2021. godini se nastavlja trend rasta te ukupni prihodi i primici iznose 12,5 milijardi kuna. Uzimajući u obzir broj stanovnika Grada Zagreba prema posljednjem Popisu stanovništva iz 2021. godine prihodi i primici proračuna Grada Zagreba u 2021. godini iznose 17.538,29 kune. Prikupljeni poslovni prihodi služe za obavljanje javnih poslova koji se nalaze u djelokrugu Grada Zagreba, a pozitivna razlika između prihoda i rashoda poslovanja te prihodi od prodaje dugotrajne imovine se planiraju koristiti za nabavu nefinancijske imovine, odnosno za ceste, komunalnu infrastrukturu, poslovne i ostale građevinske objekte te opremu u školstvu, zdravstvu, ustanovama socijalne skrbi i slično. Negativna razlika ukupnih prihoda i rashoda će se pokriti pozitivnom razlikom primitaka od finansijske imovine i zaduživanja i izdataka za nabavu finansijske imovine i otplatu dugova.

Cilj ove studije je analiza proračuna Grada Zagreba iz rodne perspektive. U nastavku će se staviti fokus na pojedine segmente proračuna koji se mogu okarakterizirati kao mjere i aktivnosti koje Grad Zagreb sustavno provodi u namjeri da stvori uvjete koje će omogućiti ženama ravnopravno sudjelovanje u gospodarskom, političkom i društvenom životu Grada Zagreba. Pritom je važno naglasiti da je proračun Grada Zagreba neusporedivo najveći lokalni i regionalni proračun te kao takav predstavlja veliki izazov za ovakav vid analize. Ipak ova analiza predstavlja još jednu od inicijativa implementacije rodno odgovornog budžetiranja u Grad Zagrebu te Grad Zagreb kao glavni grad Republike Hrvatske u svojim aktivnostima može biti snažan poticaj i svim ostalim gradovima, općinama i županijama. Vlada, bilo središnja, regionalni ili lokalna, potrošnjom javnih sredstava treba uz kontinuiranu podršku gospodarskom razvoju u jednakoj mjeri zadovoljiti javne potrebe svih građana te preraspodjelom bogatstva osigurati veću jednakost u društvu i minimalne životne uvjete svih građana kako muškaraca tako i žena.

4. RODNA PERSPEKTIVA PRORAČUNA GRADA ZAGREBA

U okviru makroekonomskih politika fiskalna politika se, zbog funkcija alokacije i redistribucije, ističe kao izvrstan alat za postizanje veće rodne ravnopravnosti. Fiskalna politika treba doprinositi ne samo većoj rodnoj jednakosti, nego jednakosti svih građana te osigurati minimalne životne uvjete svih građana, stoga proračun treba biti kreiran na način da doprinosi većoj ravnopravnosti žena i muškaraca. To je moguće samo uz uvažavanje postojećih razlika, obveza i potreba muškaraca i žena te kontinuiranu analizu rashoda i načina prikupljanja prihoda proračuna iz perspektive rodne jednakosti na svim razinama proračunskog procesa te modifikaciju istih s ciljem postizanja veće rodne jednakosti u društvu. Temeljni cilj je implementirati takav proračun koji ne samo da neće imati različiti utjecaj na žene i muškarce, nego će ujedno i promovirati rodnu jednakost kao jedan o važnih ekonomskih, političkih i socijalnih ciljeva (Sikirić, 2017.).

Različite potrebe muškaraca i žena proizlaze iz različitih rodnih uloga koje društvo pripisuje ženama i muškarcima. Od ranih vremena su muškarci tzv. „hranitelji obitelji“ dok se žene brinu za obitelj i kućanstvo. S vremenom su se životni uvjeti mijenjali, a time i rodne uloge. Danas žena sve češće poprima dvojnu ulogu jer svojim radom doprinosi kućnom budžetu i sudjeluje u „hranjenju obitelji“, ali još uvijek dominanto zadržava i ulogu koja se odnosi na brigu za obitelj i kućanstvo. Stoga žena u gospodarskom smislu nije nedovoljno iskorišteni resurs, nego naprotiv preiskorišteni resurs i ima kronični nedostatak vremena. Neravnomjerna podjela tzv. neplaćenog rada koji se odnosi na poslova oko brige za zajednicu, obitelj i kućanstvo, kao rezultat društveno oblikovanih uloga i obveza muškaraca i žena, najveća je prepreka jednakosti žena i muškaraca s aspekta plaćenog rada. Neplaćeni rad je od velike važnosti za cijelo društvo jer su inputi i outputi neplaćenog rada u kućanstvu izrazito važni za ljudsko blagostanje. Dok plaćeni rad ženama osigurava financijsku neovisnost koja joj omogućuje kontrolu nad vlastitim životom te pruža mogućnost izbora. Veća financijska neovisnost poboljšat će položaj žena i u ostalim područjima te rezultirati većom rodnom jednakostu. Stoga je u okviru rodno odgovornog budžetiranja potrebno staviti naglasak na mjere koje će omogućiti ženama lakše usklađivanje neplaćenog i plaćenog rada te na taj način se omogućiti ravnopravnije sudjelovanje muškaraca i žena kako u gospodarskom tako u političkom i ekonomskom životu.

Uzimajući u obzir da je većina prihoda proračuna Grada Zagreba unaprijed definirano odlukama središnje vlade, u nastavku će se provesti sažeta analiza pojedinih rashoda proračuna Grada Zagreba u svrhu prepoznavanja mjera i aktivnosti koje Grad Zagreb sustavni provodi, a iste su u znanstvenim istraživanjima prepoznate kao mjere koje doprinose poboljšanju položaja žena i intenziviraju njihovo uključivanje u gospodarski, politički i društveni život.

4.1. GRADSKI URED ZA GOSPODARSTVO, ENERGETIKU I ZAŠTITU OKOLIŠA

Gradski ured za gospodarstvo, energetiku i zaštitu okoliša je obavlja poslove koje danas obavlja Gradski ured za gospodarstvo, ekološku održivost i strategijsko planiranje, odnosno poslove koji se odnose na gospodarski razvoj, poticanje razvoja obrta, malog i srednjeg poduzetništva, inovacije, turizam, energetiku i energetsku učinkovitost, zaštitu okoliša, zraka i vode, gospodarenje otpadom, javni prijevoz i tako dalje.

U nastavku će se dati pregled pojedinih poslova i aktivnosti Ureda iz rodne perspektive uz napomenu da je za detaljniju analizu potrebno stručno poznавanje područja analize, programa i aktivnosti te podaci o korisnicima.

Razvoj gospodarstva i podrška poduzetništvu

Rashodi proračuna Grada Zagreba uključuju financiranje BICRO BIOCentra koji je osnovan 2015. godine uz pomoć fondova Europske unije, a osmišljen je kao inkubator koji će predvoditi razvoj biotehnologije u Hrvatskoj. Od 19 djelatnika BIOcentra 18 su žene. **Biomedicina je područje znanosti u kojem značajno dominiraju žene**, stoga se ovaj rashod može klasificirati kao rashod kojim se doprinosi poboljšanju položaja žena.

Tablica 4: Visina rashoda proračuna Grada Zagreba za aktivnosti BIOcentra u 2019., 2020. i 2021. godini (u kunama)

	2019.	2020.	2020/ 2019	2021	2021/ 2020
BIOCENTAR	529.763,00	450.000,00	0,85	420.000,00	0,93

Izvor: Izrada i izračun autorice na temelju podataka iz Godišnjeg izvršenja proračuna Grada Zagreba za 2019., 2020. i 2021. godinu

Iznosi izdvojeni za subvenciju BIOcentra se postepeno smanjuju iz godine u godinu, ali je u obrazloženju proračuna navedeno da su sukladni poslovnom udjelu Grada Zagreba.

Prema GEM-ovom (Global Entrepreneurship Monitor) TEA indeksu¹⁰ Hrvatska je još uvijek značajnije ‘muška’ zemlja po poduzetničkoj aktivnosti, točnije omjer muških i ženskih novopokrenutih poslovnih pothvata u 2020. godini iznosi 1,7. Razlika u poduzetničkoj aktivnosti ne proizlazi iz razlika u motivaciji ili iz razlika u uočavanju prilika, nego je rezultat kombinacije majčinstva, organizacije obiteljskog života i kulturološkog konteksta. Navedeno potvrđuje i činjenica da je najveća razlika u poduzetničkoj aktivnosti po kriteriju rodnosti u dobi od 25 do 34, što proizlazi iz majčinstva, ali i raspoloživosti uvjeta koji omogućavaju ravnopravnije uloge u organizaciji obiteljskog života (Singer et al., 2021.). Osim toga neke od prepreka poduzetništva žena su otežan pristup financiranju, slabija umreženost, nedostatak savjeta i mentorstva, nedostatak treninga i programa obrazovanja i osposobljavanja za tehnološki intenzivne pothvate, percepcija žena o nedostatku samopouzdanja, kapaciteta za preuzimanje rizika (Ministarstvo poduzetništva i obrta, n.g.).

U cilju osiguravanja potpore i podrške pri pokretanju i provođenju poduzetničke aktivnosti iz proračuna Grada Zagreba se financira potporna institucija **Zagrebački inovacijski centar d.o.o. (tzv. Zicer)**. Razvojna agencija Zagrebački inovacijski centar d.o.o. 27. veljače 2015. godine otvara svoju organizacijsku jedinicu pod imenom **Plavi ured** čija misija je poticati, podržavati i promovirati poduzetnički duh kroz sve planirane aktivnosti, aktivno povezivati poduzetničku i akademsku zajednicu, djelovati na podršci gospodarskom razvoju Grada i države. Cilj im je kroz edukaciju i savjetovanje pružiti podršku razvoju poduzetništva na području Grada

---

¹⁰ TEA indeks utvrđuje postotak građana starosne dobi od 18 do 64 godine koji obavljaju poduzetničke aktivnosti manje od 3 i pol godine

Zagreba. U sklopu Plavog ureda dosada je organizirano više od **1.100 seminara na kojima je sudjelovalo više od 18.000 polaznika od čega su 69% žene.**

Tablica 5: Visina rashoda proračuna Grada Zagreba za aktivnosti Zagrebačkog inovacijskog centra d.o.o. u 2019., 2020. i 2021. godini (u kunama)

	2019.	2020.	2020/ 2019	2021	2021/ 2020
ZIC d.o.o.	10.044.022,69	12.819.937,91	1,28	12.825.517,14	1,00
Potpore poduzetnicima dodijeljene putem ZIC-a	1.023.963,06	500.000,00	0,49	0	0

Izvor: Izrada i izračun autorice na temelju podataka iz Godišnjeg izvršenja proračuna Grada Zagreba za 2019., 2020. i 2021. godinu

Potpore poduzetnicima putem Zagrebačkog inovacijskog centra d.o.o. su smanjene za više od 50% u 2020. godini dok su u 2021. godini u potpunosti ukinute.

Aktivnosti Plavog ureda podrškom i edukacijom priprema žene i muškarce za poduzetničke aktivnosti te zasigurno umanjuje neke od ključnih prepreka poduzetničke aktivnosti žena. Kako bi aktivnosti Plavog ureda u još većoj mjeri bile poticajne poduzetništву žena svakako je potrebno u suradnji s korisnicima napraviti analizu kojom će istražiti sljedeće:

- ✓ Tko su korisnici organiziranih edukacija i usluga savjetovanja Plavog ureda sa što većim brojem karakteristika poput spola, razine obrazovanja, imovinskog statusa, djelatnosti;
- ✓ Zadovoljstvo korisnika organiziranim edukacijama i savjetovanjem te postoje li razlike u zadovoljstvu muških i ženskih korisnika;
- ✓ Potrebe za daljnjom podrškom i edukacijom.

Uz izdvojene stavke rashoda u okviru cilja razvoja gospodarstva financiraju se i aktivnosti **Zagreb Crafts, financiranje sajmova i lokalnih manifestacija, poticanje razvoja obrta i maloga i srednjeg poduzetništva** i slično. U 2019. i 2020. godini isplaćeno je **50.000,00 kuna za Kongres poduzetnica jugoistočne Europe** kojim se promoviraju i unapređuju poslovne i gospodarske aktivnosti žena poduzetnica.

U okviru svake od aktivnosti uputno je utvrditi tko su krajnji korisnici dodijeljenih sredstava, njihovo zadovoljstvo i u slučaju utvrđivanja nejednakosti provesti modifikacije kojima će aktivnosti odgovarati potrebama različitih skupina žena i muškaraca. Pritom je važno imati na

umu da će se žene odlučiti na poduzetničku aktivnost samo ako budu sigurne da će moći balansirati između svojih privatnih i poduzetničkih aktivnosti.

Promet i javni prijevoz

U dijelu koji se odnosi na financiranje prometa i javnog prijevoza treba imati na umu da se prema dostupnoj literaturi žene, neovisno o radnom statusu, češće od muškaraca oslanjaju na javni promet prilikom obavljanju svakodnevnih aktivnosti (EIGE, 2020.). Uključivanje rodne dimenzije prilikom planiranja, organiziranja i financiranja javnog prijevoza može pomoći u rješavanju rodnih nejednakosti. Javni promet treba biti organiziran tako da odgovara potrebama žena i muškarca. Na primjer, žene, koje su glavne korisnice javnog prijevoza, imaju probleme vezane uz dugo čekanje, sigurnost i veliku udaljenost od objekata, poput škola, domova zdravlja i trgovina. Veliku pozornost treba obratiti na fizičku i financijsku dostupnost prijevoznih sredstava za žene s malom djecom, starije osobe i osobe s invaliditetom. Ulaz u vozila javnog prijevoza treba biti prilagođen osobama s invaliditetom te roditeljima s kolicima s malom djecom. Također unutar prijevoznog sredstva treba biti osiguran adekvatan prostor za spomenute korisnike javnog prijevoza.

Tablica 6: Visina rashoda proračuna Grada Zagreba za promet i javni prijevoz u 2019., 2020. i 2021. godini (u kunama)

	2019.	2020.	2020/ 2019	2021 2020
PROMET I JAVNI PRIJEVOZ	811.915.294,98	794.399.695,63	0,98	932.296.913,22 1,17

Izvor: Izrada i izračun autorice na temelju podataka iz Godišnjeg izvršenja proračuna Grada Zagreba za 2019., 2020. i 2021. godinu

Iz tablice je vidljivo da su se nakon malenog pada u 2020.godini u 2021. godini povećala izdvajanja za javni prijevoz. Preporuka je samo da se u okviru planiranja investicija i organiziranja javnog prijevoza vodi računa o potrebama žena i muškaraca različitih karakteristika.

Turizam

Prema Međunarodnoj organizaciji rada (ILO), turizam često predstavlja ulaznu točku na tržište za žene. Zapravo, diljem svijeta žene čine između 60% i 70% svih radnika u turističkoj industriji. Nadalje, turizam je usko povezan s drugim sektorima (promet, hrana, okoliš, lokalne rukotvorine itd.) i može stvoriti više radnih mesta u tim područjima. Štoviše, brojni poslovi u turizmu su fleksibilni i mogu se obavljati na različitim lokacijama, poput kuće, radnog mesta ili u zajednici. Turizam također nudi skraćeno radno vrijeme i rad u smjenama, što može podržati ravnotežu između poslovnog i privatnog života žena.

Tablica 7: Visina rashoda proračuna Grada Zagreba za turizam u 2019., 2020. i 2021. godini (u kunama)

	2019.	2020.	2020/ 2019	2021	2021/ 2020
TURIZAM	3.246.671,64	1.632.566,25	0,50	39.937,50	0,02

Izvor: Izrada i izračun autorice na temelju podataka iz Godišnjeg izvršenja proračuna Grada Zagreba za 2019., 2020. i 2021. godinu

Iz tablice je vidljivo značajno smanjenje rashoda na turističke aktivnosti Grada. Za konkretnije zaključke su potrebna dodatna obrazloženja proračuna, ali djelomično se može objasniti pandemijskim okolnostima u spomenutom periodu.

Sustavno gospodarenje energijom

Kod ovih aktivnosti treba uzeti u obzir činjenicu da su žene više izložene energetskom siromaštvu (EIGE, 2016.). Također iz rodne perspektive žene i muškarci imaju različite energetske potrebe. Žene su više opterećene neplaćenim radom te provode više vremena u zatvorenim prostorima. Posljedično su ovisnije o različitim izvorima energije za pripremu hrane, grijanje i rasvjete. Loši uvjeti stanovanja i nedostupnost električne energije u kućanstvu značajno povećava vrijeme žena utrošeno na neplaćeni rad. Osim toga žene prema Europskom institutu za ravnopravnost spolova su savjesniji potrošači od muškaraca, odnosno više pažnje posvećuju energetskoj održivosti te su spremnije promijeniti svoja ponašanja kako bi se ostvarili ciljevi održivosti. Navedeno treba imati na umu prilikom kreiranja mjera usmjerenih

na povećanje energetske održivosti te kod informiranja stanovništva i odabira jezične terminologije voditi računa o rodnoj perspektivi.

Gospodarenje otpadom

Učinkovitost sustava gospodarenja otpadom može se povećati uključivanjem razumijevanja rodnih razlika i nejednakosti. S obzirom na primarnu odgovornost žena u kućanstvu žene i muškarci mogu imati različite percepcije na to što je otpad (na primjer za muškarca nešto može biti otpad, a za ženu kompost) kao i različite navike recikliranja. Muškarci mogu preferirati sustav središnjih sabirnih točaka, dok žene zbog svojih višestrukih uloga zbog kojih se često suočavaju s nedostatkom vremena može preferirati prikupljanje otpada od vrata do vrata. Također spremnost plaćanja usluge odvoza se može razlikovati između muškaraca i žena. Stoga prilikom uređenja sustava gospodarenja otpadom treba svakako voditi računa o rodnoj perspektivi, odnosno upoznati se s potrebama i izazovima žena i muškaraca.

4.2. GRADSKI URED ZA OBRAZOVANJE

Majčinstvo značajno povećava količinu neodgodivog neplaćenog rada, stoga žene zbog opterećenosti rade pod znatno većim stresom te obaveze na poslu prilagođavaju brizi o djeci na način da rade na pola radnog vremena, češće uzimaju dopuste, idu na bolovanje kako bi se mogle brinuti o bolesnoj djeci, odustaju od stručnog usavršavanja i poslovnog puta te se nađu u sukobu s nadređenim i kolegama što rezultira nižim dohodcima i manjom mogućnosti napredovanja i razvoja karijere (Klasnić, 2017.). Žene su izložene većem riziku od nezaposlenosti, teže im je zadržati posao i teže im se vratiti na tržište rada nakon izbivanja. Gelo, Strmota i Smoličić (2010.) navode da povećanjem broja djece, stope zaposlenosti žena opadaju u svim promatranim dobnim grupama u RH. Također, veći broj djece u većoj mjeri povećava neaktivnost, nego nezaposlenost žena. Drugim riječima, izlasci žena iz zaposlenosti uzrokovani majčinstvom umanjuju radno iskustvo, ljudski kapital, otežavaju povratak u zaposlenost i zadržavanje menadžerskih pozicija, a u slučaju većega broja djece atrofija ljudskoga kapitala sve je izraženija. Prekidi zaposlenosti umanjuju i ekonomsku nezavisnost i buduću socijalnu sigurnost žena u mirovini (Fultz i Stenhilber, 2004; prema Matković, 2008).

Nasuprot tome, očinstvo ima pozitivan utjecaj na stope zaposlenosti muškaraca čime se povećava razlika u stopama zaposlenosti i aktivnosti ženske i muške radne snage povećanjem broja djece (Mills et al., 2014). Ovo proizlazi upravo iz nepobitne činjenice da se različite društvene i biološke uloge muškaraca i žena, s izravnim utjecajem i implikacijama na ekonomski položaj, najizravnije ispoljavaju upravo u području biološke reprodukcije i skrbi za potomstvo u najranijoj životnoj dobi. Položaj žena s djecom na tržištu rada se može poboljšati promjenom rodnih uloga kojom će se neplaćeni rad ravnomjernije raspodijeliti između muškarca i žene ili financiranjem i osiguravanjem kvalitetnih javnih usluga koje omogućavaju lakše usklađivanje obiteljskog i profesionalnog života. Obzirom da je promjena rodnih uloga dugotrajan proces koji zahtijeva značajan pomak u razmišljanju kao jedno od trenutnih rješenja nameću se usluge kojima se postiže bolja ravnoteža između privatnog poslovnog života.

Predškolski odgoj i obrazovanje

Prema Eurostatovim podacima o radnoj snazi (European Union Labour Force Survey (EU-LFS), [Ifst_hheredch]) su stope zaposlenosti žena bez djece starosne dobi od 20 do 49 godina u EU-27 u 2021. godini više od stopa zaposlenosti žena s djecom mlađom od 6 godina. S druge strane stope zaposlenosti muškaraca iste starosne dobi bez djece su niže od stopa zaposlenosti muškaraca s djecom mlađom od 6 godina što posljedično povećava i razlike u stopama zaposlenosti muškaraca i žena s 3,6 postotnih poena u slučaju kad su i žena i muškaraca bez djece na više od 20,5 postotnih poena u slučaju jednog ili više djece mlađe od 6 godina. Pritom je nužno istaknuti da se situacija u RH na prvi pogled može činiti boljom od većine ostalih zemalja EU jer su u RH stope zaposlenosti žena s jednim i dvoje djece mlađe od 6 godina veće od stopa zaposlenosti žena bez djece. To je tome tako jer se žene bez sigurnog radnog mjesta teško odlučuju na majčinstvo, stoga **nemogućnost usklađivanja obiteljskih i profesionalnih obveza u RH nema samo negativan utjecaj na zapošljavanje žena, nego i na stopu fertiliteta.**

Žene s predškolskim djetetom imaju veću šansu (1,5 puta) da budu neaktivne naspram žena koje nemaju dijete predškolske dobi (Gelo et al., 2010.). To posljedično dovodi do rodne nejednakosti i u ostalim društvenim segmentima zbog veće finansijske ovisnosti žena o muškarcima. Recentnija istraživanja pokazuju da postojanje usluga RPOO za djecu jasličke dobi ključan čimbenik zaposlenosti žena te da korištenje cjelodnevnih usluga RPOO za djecu mlađu

od 3 godine smanjuje razlike u stopama zaposlenosti muškaraca i žena s djecom mlađom od 6 godina (Sikirić, 2021.). Usluge RPOO obrazovanja smanjuje percipiranu nekompatibilnost između rada i majčinstva jer se čuvanje i odgoj djece prepušta veoma dobro organiziranom sustavu ustanova za brigu o predškolskoj djeci (Sikirić, 2017.; Sikirić & Čičak, 2016.). Stoga položaj žena s djecom predškolske dobi na tržištu rada uvelike ovisi o dostupnosti, kvaliteti i finansijskoj priuštivosti usluga RPOO.

Za djecu predškolske dobi s prebivalištem u Gradu Zagrebu usluge ranog i POO su u Gradu Zagrebu u 2022. organizirane **u 60 gradskih dječjih vrtića na 233 lokaciji¹¹ za 31.000 djece, odnosno 64,58 % od ukupnog broja djece** u Gradu Zagrebu u dobi od godine dana do polaska u osnovnu školu (Program javnih potreba u predškolskom odgoju i obrazovanju te skrbi o djeci rane i predškolske dobi Grada Zagreba, 2021).

U gradskim dječjim vrtićima planira se ostvarivanje sljedećih programa (Program javnih potreba u predškolskom odgoju i obrazovanju te skrbi o djeci rane i predškolske dobi Grada Zagreba, 2021):

- Redoviti program - u petodnevnom radnom tjednu kao temeljni program svih gradskih dječjih vrtića;
- Obvezni program predškole za oko 7.000 djece u godini prije polaska u osnovnu školu;
- Smjenski program za oko 40 djece (planira se proširenje smjenskog programa ovisno o potrebama i interesu roditelja/skrbnika za taj program);
- Program predškole u trajanju od 250 sati planira se za više od 1.200 djece u 72 posebne odgojno-obrazovne skupine za djecu koja nisu uključena u programe predškolskog odgoja i obrazovanja, a obveznici su upisani u osnovnu školu u školskoj godini 2022./2023. Djeci koja zbog zdravstvenih teškoća nisu u mogućnosti pohađati program predškole u gradskom dječjem vrtiću, osigurati će se program predškole u prostorima vlastitog doma;
- Posebni programi za djecu s teškoćama u razvoju provoditi će se u 8 gradskih dječjih vrtića za oko 75 djece u 13 odgojno-obrazovnih skupina (4 skupine za djecu s poremećajima iz spektra autizma, 2 skupine za djecu sa sniženim intelektualnim

---

¹¹ Na 2 lokacije više nego u 2021. godini

sposobnostima, 5 skupina za djecu s višestrukim teškoćama i 2 skupine za djecu s motoričkim teškoćama);

- Program za djecu od šest mjeseci do navršene prve godine života provodit će za oko 10 djece u 2 odgojno-obrazovne skupine, uz posebno verificiran program i sve uvjete za rad s djecom te dobi;
- Programi za djecu pripadnike nacionalnih manjina, i dalje se realizira dvojezični hrvatsko-mađarski program za oko 20 djece u 1 odgojno-obrazovnoj skupini u Dječjem vrtiću "Potočnica", a u isti se dječji vrtić uključuju i djeca pripadnici mađarske nacionalne manjine jaslične dobi;
- Posebni cijelodnevni, poludnevni i kraći programi (Montessori, Waldorfski program, programi ranog učenja stranih jezika, sportski, glazbeni, plesni, folklorni, dramski, ekološki, vjerski, likovno-scenski te programi koji podržavaju cijelovit razvoj ili pojedino područje razvoja kao što je senzomotorička integracija i dr.) planiraju se kroz 206 ponuđenih verificiranih programa za oko 7.900 djece;
- Program "Vrtić u bolnici" planira se realizirati u KBC Zagreb i Klinici za dječje bolesti Zagreb za ukupno oko 90 djece;
- Zdravstveno-rekreativni programi (klizanje, koturanje, tenis i plivanje) planiraju se za djecu starijih vrtičnih odgojno-obrazovnih skupina (za djecu od navršene pete godine života do polaska u osnovnu školu);
- Program ljetovanja za djecu iz obitelji slabijega socijalno-ekonomskog statusa organizirat će se u suradnji s Gradskim uredom za socijalnu zaštitu, zdravstvo, branitelje i osobe s invaliditetom (za oko 80 djece od navršene pete godine života do polaska u osnovnu školu);
- Program "Djeca u prirodi" u Gradu mladih u Granešini namijenjen djeci u godini prije polaska u osnovnu školu (šesta godina života) u redovitom programu kao petodnevni (od ponedjeljka do petka) danonoćni boravak djece u Gradu mladih u Granešini, u pratnji matičnih odgojitelja.
- Projekt ranog otkrivanja i podrške u razvoju darovite djece realizirat će se u svim dječjim vrtićima Grada Zagreba za oko 850 djece, a posebice u Dječjem vrtiću "Iskrica" koji provodi cijeloviti program za darovitu djecu.

- Drugi programi i projekti koje provode gradski dječji vrtići samostalno ili u suradnji s drugim ustanovama i širom zajednicom:
  - Projekt produženog boravka djece u gradskim dječjim vrtićima zbog prilagodbe radnom vremenu roditelja/skrbnika (od 5.00 do 21.00 sat, uz napomenu ne više od 10 sati dnevno te najdulje do 21.00 sat);
  - Program primjene Standarda za prehranu djece sa sezonskim i dnevnim jelovnicima u suradnji s Prehrambeno-biotehnološkim fakultetom Sveučilišta u Zagrebu i Nastavnim zavodom za javno zdravstvo "Dr. Andrija Štampar";
  - Projekt "Odgoj i obrazovanje za održivi razvoj";
  - Projekt stručnog usavršavanja radnika gradskih dječjih vrtića, s posebnim naglaskom na primjenu programa mjera sigurnosti, zaštite i protokola o postupanju u rizičnim/kriznim i specifičnim situacijama;
  - Projekt čuvanja i unaprjeđivanja zdravlja zubi predškolske djece;
  - Projekti stručnog usavršavanja stručnih radnika gradskih dječjih vrtića (Nadomjesna komunikacija, Montessori jaslice, Montessori terapija, Unaprjeđivanje podrške djeci s teškoćama u razvoju i drugi);
  - Projekt "Darujmo djeci korijene i krila";
  - Manifestacija "24. dani dječjih vrtića Grada Zagreba".

Prioritet pri upisu u redoviti program mora se osigurati djeci roditelja/skrbnika žrtava i invalida Domovinskog rata, djeci iz obitelji s troje ili više djece, djeci zaposlenih roditelja/skrbnika, djeci samohranih roditelja/skrbnika, djeci u udomiteljskim obiteljima, djeci bez roditelja ili odgovarajuće roditeljske skrbi, djeci s teškoćama u razvoju ako postoje uvjeti za njihovo uključivanje u redovite programe, djeci u godini prije polaska u osnovnu školu, djeci roditelja/skrbnika koji primaju doplatak za djecu te djeci koja žive u težim socijalnim i zdravstvenim prilikama.

Ekonomска (puna) cijena redovitog 10-satnog programa u gradskim dječjim vrtićima u 2022. godini iznosi 1.900,00 kn, dok ekonomска cijena redovitog poludnevног programa iznosi 1.300,00 kn. Privatni i vjerski vrtići samostalno određuju visinu ekonomске cijene. S namjerom da se usluga predškolskog odgoja i obrazovanja učini cjenovno pristupačnjom Grad Zagreb sufinancira boravak djece u programima predškolskog odgoja i obrazovanja jednako za svu djecu, neovisno o tome pohađaju li vrtiće kojima je osnivač Grad Zagreb, privatne i vjerske

dječe vrtiće ili su pak u skrbi dadilja. **Mjesečni iznos sufinanciranja Grada Zagreba u ekonomskoj cijeni redovitog 10-satnog programa po djetetu tako iznosi od 1.300,00 kn do 1.750,00 kn**, a iznos subvencije ovisi o prihodovnom cenzusu, odnosno o visini prosječnog mjesecnog prihoda po članu zajedničkog kućanstva.

Tablica 8: Iznos mjesecnog sufinanciranja po djetetu iz proračuna Grada Zagreba za boravak djece u predškolskim ustanovama prema visini mjesecnog prihoda člana zajedničkog kućanstva

prosječni mjesecni prihod po članu zajedničkog kućanstva (ostvaren u prethodnoj godini) ¹²	MJESEČNI IZNOS SUFINANCIRANJA PO DJETETU IZ PRORAČUNA GRADA ZAGREBA
od 4.501,00 kn i više	1.300,00 kn
od 3.501,00 do 4.500,00 kn	1.450,00 kn
od 2.501,00 do 3.500,00 kn	1.600,00 kn
do 2.500,00 kn	1.750,00 kn

Izvor: Izrada autorice prema podacima iz Programa javnih potreba u predškolskom odgoju i obrazovanju te skrbi o djeci rane i predškolske dobi Grada Zagreba, 2021

Visina sudjelovanja može biti i niža ako roditelji ostvaruju pravo na neku od sljedećih olakšica¹³:

- dijete osobe s invaliditetom (100% i 90%) - oslobađa se obveze sudjelovanja u cijeni programa,
- dijete osobe s invaliditetom (od 80% do 60%) - plaća 50% od iznosa sudjelovanja u cijeni programa,

---

¹² Ostvareni prihodi svih članova zajedničkog kućanstva u prethodnoj godini, pritom, umanjuju se za iznos poreza i prikeza, iznos plaćen za rate stambenog kredita (do najviše 12 rata) po ugovoru za nekretninu kojom se rješava stambeno pitanje obitelji i iznos plaćen za slobodno ugovorenu najamninu za potrebe stanovanja obitelji u stambenom prostoru najmodavca (do najviše 12 mjesecnih najamnina).

¹³ Roditelj/skrbnik se može koristiti samo jednom olakšicom koja je za njega najpovoljnija.

- dijete osobe s invaliditetom (50% i manje) - plaća 75 % od iznosa sudjelovanja u cijeni programa,
- treće i svako daljnje dijete iste obitelji u redovitom programu - oslobađa se obveze sudjelovanja u cijeni programa,
- drugo dijete iste obitelji u redovitom programu - plaća 75% od iznosa sudjelovanja u cijeni programa,
- dijete samohranog roditelja - plaća 75% od iznosa sudjelovanja u cijeni programa,
- dijete čija se obitelj koristi pravom na zajamčenu minimalnu naknadu u sustavu socijalne skrbi plaća 20% od iznosa sudjelovanja u cijeni programa.

Iznos sudjelovanja roditelja/skrbnika i pravo na olakšice u plaćanju redovitog programa utvrđuju gradske predškolske ustanove na temelju dokumentacije koju dostavljaju roditelji/skrbnici djeteta.

U namjeri povećanja kapaciteta cjenovno pristupačnih usluga POO Grad Zagreb sufinancira kako je već ranije i navedeno i boravak i u odobrenim redovitim programima za djecu predškolske dobi u vjerskim i privatnim dječjim vrtićima u Gradu Zagrebu, točnije boravak u **61 u privatnih i vjerskih vrtiću na 81 lokaciji za ukupno 4.282 djece te 3 osnovne privatne i vjerske škole koje pružaju uslugu POO za ukupno 55 djece**. Iznos sufinanciranja i u ovom slučaju ovisi o prosječnom mjesecnom prihodu po članu zajedničkog kućanstva. Broj djece u privatnim i vjerskim dječjim vrtićima mijenja se tijekom godine. Ovisno o potrebama za smještajem predškolske djece i financijskim mogućnostima Grada Zagreba, u sufinanciranje iz proračuna Grada Zagreba mogu se uključiti novi vjerski i privatni dječji vrtići prema posebnoj odluci gradonačelnika Grada Zagreba, i to ponajprije za djecu jasličke dobi.

Isti iznos mjesecnog sufinanciranja se odnosi i na osmosatno čuvanje, brigu i skrb o djeci rane i predškolske dobi pet dana tjedno od strane dadilja upisanih u obrtni registar s registriranim djelatnošću dadilje koje ispunjavaju uvjete za obavljanje djelatnosti dadilje sukladno odredbama Zakona o dadiljama (Narodne novine 37/13, 98/19), a koje obavljaju djelatnost na području Grada Zagreba, točnije sufinancirana su **24 obrta u kojem boravi 220 djece**.

Ukupan iznos javnih rashoda za rani POO u 2019. 2020. i 2021. godini Grada Zagreba prikazan je tablici 9.

Tablica 9: Visina rashoda proračuna Grada Zagreba za djelatnost ustanova POO u 2019., 2020. i 2021. godini (u kunama)

	2019.	2020.	2020/ 2019	2021	2021/ 2020
Djelatnost ustanova POO	1.152.419.894,09	1.111.611.835,30	0,96	984.823.560,79	0,89
Objekti predškolskih ustanova – Kapitalni projekt ¹⁴	11.671.155,69	75.196.399,64	6,14	15.780.033,94	0,21

Izvor: Izrada i izračun autorice na temelju podataka iz Godišnjeg izvršenja proračuna Grada Zagreba za 2019., 2020. i 2021. godinu

Iz tablice je vidljivo da se smanjuje iznos javnih sredstava za djelatnost ustanova POO, ali u odnosu na ranije razdoblje značajno se smanjilo sufinanciranje usluga POO u privatnih i vjerskim vrtićima pa je to možda i djelomično objašnjenje za vidljiva smanjenja. Pritom je vidljivo značajno povećanje stavke koja se odnosi na izgradnju građevinskih objekata predškolskih ustanova tijekom 2020. godine.

Iz prikazanih iznosa se ne može izvesti zaključak o dostupnosti, kvaliteti i cjenovnoj prihvatljivosti usluge POO u Gradu Zagrebu. Veća javna izdvajanja mogu uslugu POO-a učiniti finansijski pristupačnjom građanima. Rezultati empirijskih istraživanja dokazali su da visoki troškovi usluga POO-a smanjuju vjerljivost korištenja usluga POO i vjerljivost zapošljavanja te broj sati rada žena. Dok, s druge strane, sniženje cijene usluga POO povećava vjerljivost zapošljavanja žena (Connelly, 1992.; Anderson & Levin, 1999.; Del Boca & Vuri, 2006.). Pohvalno je da se učešće roditelja u cjeni usluga POO u Gradu Zagrebu smanjuje u slučaju samohranih roditelja među kojima, kako je ranije utvrđeno, prevladavaju žene i ako se drugo ili treće dijete uključuje u program POO. Ovim mjerama se dodatno rasterećuje dohodak samohranih roditelja i roditelja s više djece kojima je svakako dodatno otežano uskladiti profesionalne i obiteljske obveze. Navedeno se može promatrati djelomično kao i demografska mjera jer zasigurno smanjuje povećane troškove kućanstva zbog većeg broja djece. Ipak treba omogućiti i korištenje većeg broja olakšica kako samohrani roditelji s većim

¹⁴ Rashod gradskog ureda za prostorno uređenje, izgradnju grada, graditeljstvo, komunalne poslove i promet

brojem djece u konačnici ne bi plaćali jednaku naknadu kao i kućanstva s većim brojem djece i oba roditelja.

Preporuka je provesti analizu kojom će se utvrditi sljedeće:

- ✓ Zadovoljava li postojeća ponuda potražnju za uslugom POO na području Grada Zagreba;
- ✓ Zadovoljstvo roditelja kvalitetom usluge POO i visinom naknade te u kojoj mjeri postojeće usluge POO zadovoljavaju stvarne potrebe roditelja i djece i omogućuju li im usklađivanje profesionalnih i obiteljskih obveza;
- ✓ Zašto netko ne koristi postojeće usluge POO (visina naknade, nemogućnost usklađivanja s poslovnim obvezama...);
- ✓ Ima li potrebe za produženjem radnih sati, uvođenjem dvosmjenskog rada jaslica i vrtića i rada vikendom i blagdanima koji ne bi iziskivao dodatan trošak za roditelje. U Gradu Zagrebu prevladavaju redoviti desetosatni programi koji zadovoljavaju potrebe roditelja koji imaju uobičajeno osmosatno radno vrijeme od ponedjeljka do petka. Pojedine profesije nemaju fiksno radno vrijeme niti im radni tjedan isključivo podrazumijeva rad od ponedjeljka do petka. Na primjer radnici u zdravstvu, ugostiteljstvu, trgovini, policiji, obrazovanju, znanosti i slično.
- ✓ Potreba za mogućnosti upisa djece i tijekom pedagoške godine. Prema Zakonu o predškolskom odgoju i obrazovanju (NN 10/97, 107/07, 94/13, 98/19, 57/22) usluge POO se organiziraju i provode za djecu od navršenih šest mjeseci do polaska u osnovnu školu. Problem nastaje ako ustanove POO daju prednost pri upisu djeci koja će navršiti godinu dana do početka nove pedagoške godine. Djeca starija od 6 mjeseci, ali mlađa od godine dana ostaju bez mjesta u jaslicama i roditelji preostaje samo se nadati da će kada dijete navrši godinu dana biti mjesta za njihovo dijete u ustanovi kojoj su predali svoju prijavu. Roditelji kojima završava roditeljski dopust u tijeku trajanja pedagoške godine, na primjer u siječnju, vraća se na svoje radno mjesto, ali nije u mogućnosti istekom dopusta odmah koristiti usluge POO, nego čekati slobodno mjesto ili ponovni upis. Stoga je potrebno istražiti ako postoje takve situacije i na području Grada Zagreba i ponuditi rješenja. Na službenoj web stranici Grada Zagreba vidljivo je da su upisi u gradske, privatne i vjerske vrtiće mogući i tijekom trajanja pedagoške godine. Treba

težiti tome da se omoguće što redovitiji upisi kako bi se izbjegao jaz između završetka dopusta i početka pedagoške godine.

Na temelju dobivenih rezultata istraživanja treba provesti promjene koje će u konačnici rezultirati većim zadovoljstvom korisnika i dodatno olakšati roditeljima usklađivanje profesionalnih i obiteljskih obveza.

Ranije je spomenuta finansijska pristupačnost kao važan čimbenik u omogućavanju pristupa POO svoj djeci, posebice djeci koja dolaze iz obitelji nižeg imovinskog statusa, ali i dostupnost je jednako, ako ne i više važna. Ako na nekom području nema dovoljan broj mjesta u ustanovama predškolskog odgoja, onda cijena nema gotovo nikakav utjecaj na odluku o korištenju usluge POO (Del Boca & Vuri, 2006.; Kreynfeld & Hank, 1999.). Pohvalno je da se za naredno razdoblje planira se i daljnje proširenje kapaciteta dječjih vrtića Grada Zagreba. Predviđena je izgradnja novih i zamjenskih objekata, adaptacija i nadogradnja postojećih objekata, dovođenje u namjenu zakupljenih prostora ili preuzimanje namjenskih prostora (korporativni dječji vrtići). U razdoblju do 2025. osigurat će se dodatno povećanje smještajnog kapaciteta za 47.548 m² prostora, za 150 odgojno-obrazovnih skupina, odnosno za 2.250 djece rane i predškolske dobi. Do završetka realizacije navedenog, proširenje kapaciteta dječjih vrtića Grada Zagreba se planira realizirati zakupom i prenamjenom zakupljenih prostora za što su planirana sredstva unutar Glave 00901. u iznosu od 25.000.000,00 kn.

Realizacija će se pratiti:

1. brojem novoizgrađenih, dograđenih, prenamijenjenih i zakupljenih prostora,
2. brojem novih odgojno-obrazovnih skupina i brojem novouključene djece u programe gradskih dječjih vrtića,
3. brojem adaptiranih postojećih prostora.

Sredstvima proračuna Grada Zagreba sufinanciraju se odobreni posebni programi ranog POO djece s teškoćama u razvoju s prebivalištem na području Grada Zagreba i to u:

- Poliklinici za rehabilitaciju slušanja i govora SUVAG - za 5-satni program 1.100,00 kn, za 6 -7-satni program 1.660,00 kn i za 8 - 10-satni program 2.210,00 kn mjesечно po upisanom djetetu;

- Centru za odgoj i obrazovanje "Goljak" i Centru za autizam - za 5-satni program, 6 - 7-satni program i 8 - 10-satni program sukladno Zaključku o sufinanciranju posebnih programa predškolskog odgoja i obrazovanje djece s teškoćama u razvoju u Centru za odgoj i obrazovanje "Goljak" i Centru za autizam (Službeni glasnik Grada Zagreba, br. 1/08)

Sva navedeno upućuje na to da se usluge POO u Gradu Zagrebu prepoznaju kao jedno od ključnih javnopolitičkih područja na čiji se razvoj gleda kao na investiciju koja ima višestruke pozitivne učinke. Osim što doprinosi razvoju kognitivnih vještina i socijalizaciji djece, omogućuje sudjelovanje oba roditelja na tržištu rada čime se indirektno smanjuje rizik od siromaštva. Javnim financiranjem adekvatne usluge POO, koja će, u slučajevima osobnih participacija, biti i cjenovno pristupačna, roditelje se oslobađa cjelodnevne brige za djecu čime se smanjuje opseg neplaćenog rada što omogućava ravnopravniji položaj muškaraca i žena, a i roditelja i pojedinaca bez djece. Na taj način vlada usmjerrenom potrošnjom javnih sredstava može značajno doprinijeti većoj rodnoj ravnopravnosti i većem zadovoljstvu svojih građana.

Osnovno i srednje školstvo

Osnovno obrazovanje počinje upisom u prvi razred osnovne škole. Obvezno je za svu djecu, u pravilu traje od šeste do petnaeste godine života, a za učenike s višestrukim teškoćama u razvoju najdulje do 21. godine života. Osnovna škola može imati jednosmjenski ili dvosmjenski rad. Ako se promatra jutarnja smjena, nastava učenicima završava prije radnog vremena roditelja. U nižim razredima završava i u prijepodnevnim satima. U slučaju popodnevne smjene, javlja se problem brige o djeci u jutarnjim satima. Stoga suvremenim način života nameće sve većem broju roditelja potrebu za organiziranim brigom o djetetu. U slučaju djece niže školske dobi mjere koje olakšavaju usklađivanje profesionalnog i obiteljskog života su mjere poput **produženog boravaka u školi, osiguravanje toplih obroka u školama, organizacija izvannastavnih aktivnosti, dodatne i dopunske nastave**. Sve navedene mjere smanjuju opseg neplaćenog rada povezanog s brigom i odgojem djece. Nakon završetka osnovnog obrazovanja, učenici imaju mogućnost nastaviti svoje obrazovanje u srednjoškolskim ustanovama koje nisu obveznoga karaktera. Srednjoškolske ustanove, ovisno o vrsti obrazovnoga programa, dijele se na gimnazije, strukovne te umjetničke škole.

Djelatnost odgoja i osnovnog obrazovanja provodi se u Gradu Zagrebu u ustanovama kojima je osnivač Grad Zagreb, privatnim osnovnim školama s pravom javnosti, ustanovama za obrazovanje učenika s teškoćama u razvoju i umjetničkim osnovnim školama. Djelatnost odgoja i srednjeg obrazovanja na području Grada Zagreba provodi se srednjoškolskim ustanovama osnivač kojih je Grad Zagreb, vjerskim i privatnim srednjim školama s pravom javnosti te ustanovama u djelatnosti socijalne skrbi.

Grad Zagreb u okviru svog proračuna sufinancira **produženi boravak djece u osnovnim školama**. Produženi boravak kao neobvezan oblik odgojno-obrazovnog rada, namijenjen učenicima razredne nastave¹⁵, koji se provodi izvan redovite nastave i ima svoje pedagoške, odgojne, zdravstvene i socijalne vrijednosti. Sukladno odredbama Državnoga pedagoškog standarda osnovnoškolskog sustava odgoja i obrazovanja, nastava za učenike u odgojno-obrazovnim skupinama produženog boravka organizira se u prijepodnevnim satima, a ostale aktivnosti nakon završetka nastave. Dnevno trajanje produženog boravka je od 12.00 do 17.00 sati¹⁶, a škole ga usklađuju s potrebama zaposlenih roditelja te svojim organizacijskim, kadrovskim i prostornim uvjetima. Osnovne škole Grada Zagreba, na osnovi iskazanih potreba i interesa roditelja dostavljaju Gradskom uredu za obrazovanje na kraju svake školske godine prijedlog ustroja odgojno-obrazovnih skupina produženog boravka za iduću školsku godinu vodeći pri tome brige o prostornim, kadrovskim i drugim organizacijskim uvjetima. O organizaciji programa produženog boravka odlučuje Gradska ured za obrazovanje na osnovi obrazloženog prijedloga svake škole. Sukladno sredstvima osiguranima u Proračunu Grada Zagreba i sredstvima koja uplaćuju roditelji učenika uključenih u program produženog boravka, osiguravaju se materijalni uvjeti za plaće, naknade i troškove prijevoza učitelja koji realizira program produženog boravka. Ako se za uključivanje u produženi boravak prijavi veći broj učenika, a škola zbog ograničenih prostornih, kadrovskih i drugih organizacijskih uvjeta ne može povećati broj odgojno-obrazovnih skupina, prioritet pri uključivanju u produženi boravak imaju:

---

¹⁵ Organizira se za učenike I., II., III. i iznimno IV. razreda.

¹⁶ Od 12.00 do 14.00 sati učenici provode slobodno vrijeme (objed, odmor), a od 14.00 do 17.00 sati za učenike je organiziran samostalni rad u kojem oni pod vodstvom učitelja/ice izrađuju domaće zadaće, samostalno uče i izrađuju ostale zadatke, sukladno svojim interesima

- djeca čija su oba roditelja zaposlena ili dijete/djeca zaposlenoga samohranog roditelja, koji koriste pravo na novčanu pomoć u sustavu socijalne skrbi;
- djeca invalida Domovinskog rata, ako je drugi roditelj zaposlen;
- djeca s teškoćama u razvoju;
- djeca bez roditelja ili zanemarenoga roditeljskog staranja;
- djeca koja žive u teškim zdravstvenim i socijalnim uvjetima;
- djeca koja primaju dječji doplatak.

U 2018. godini planiran je jedinstven mjesecni iznos sudjelovanja roditelja učenika u cijeni programa produženog boravka, i to za učenike I., II. i III. razreda - 200,00 kuna, a za učenike IV. razreda - 350,00 kuna. Iznos sudjelovanja roditelja u cijeni programa plaća se za 10 mjeseci (rujan - lipanj) i može se umanjiti samo ako roditelji ostvaruju olakšice i to za (Program javnih potreba u osnovnom odgoju i obrazovanju Grada Zagreba za 2022.):

- dijete osobe s invaliditetom (100 % i 90 %) - oslobađa se obveze sudjelovanja u cijeni programa,
- dijete osobe s invaliditetom (od 80 % do 60 %) - plaća 50 % od iznosa sudjelovanja u cijeni programa,
- dijete osobe s invaliditetom (50 % i manje) - plaća 75 % od iznosa sudjelovanja u cijeni programa,
- treće i svako daljnje dijete iste obitelji u programu produženog boravka - oslobađa se obveze sudjelovanja u cijeni programa,
- drugo dijete iste obitelji u programu produženog boravka - plaća 75 % od iznosa sudjelovanja u cijeni programa,
- dijete samohranog roditelja - plaća 75 % od iznosa sudjelovanja u cijeni programa,
- dijete čija se obitelj koristi pravom na zajamčenu minimalnu naknadu u sustavu socijalne skrbi - oslobađa se obveze sudjelovanja u cijeni programa.

Tablica 10: Visina rashoda proračuna Grada Zagreba za sufinanciranje produženog boravka u 2019., 2020. i 2021. godini (u kunama)

	2019.	2020.	2020/ 2019	2021	2021/ 2020
Produženi boravak	57.535.381,65	78.602.493,49	1,37	104.469.370,14	1,33

Izvor: Izrada i izračun autorice na temelju podataka iz Godišnjeg izvršenja proračuna Grada Zagreba za 2019., 2020. i 2021. godinu

Iz tablice je vidljivo povećanje iznosa javnih sredstava za sufinanciranje organiziranog produženog boravka i to gotovo dvostruko u 2021. godini u odnosu na 2019. godinu. Iznos sudjelovanja roditelja u cijeni programa se dodatno smanjuje ne samo ako je riječ o djetetu osobe s invaliditetom, nego i u slučaju samohranog roditelja, obitelji s više djece i obitelji korisnika minimalne naknade u sustavu socijalne skrbi. Iz navedenog se vidi da Grad Zagreb prepoznaće da odgoj i briga za djecu značajno povećava troškove kućanstva i ovakvim mjerama se pokušavaju finansijski rasteretiti obitelji s većim brojem djece čime se pozitivno utječe i na demografsku sliku jer kako je ranije navedeno roditeljstvo ne povećava samo opseg neplaćenog rada, nego povećava i troškove kućanstva. Pritom treba pripaziti da jednoroditeljska kućanstva s više djece ne plaćaju istu cijenu kao i kućanstva s više djece i oba roditelja, odnosno analizirati bi li uvođenje mogućnosti korištenja više od jedne olakšice doprinijelo većoj jednakosti između jednoroditeljskih i dvoroditeljskih obitelji.

Organizacija izvannastavnih aktivnosti za osnovnoškolce i srednjoškolce unapređuje kvalitetu života i prevenira moguće društveno neprihvatljivog ponašanja. Također izvannastavnim aktivnostima i programima kao što su vikendom u dvorane i škola u se osigurava produžena briga za djecu u osnovnom i srednjem školstvu čime se roditeljima dodatno olakšava usklađivanje privatnih i poslovnih obveza.

Izvannastavne aktivnosti provode se kao sastavni dio redovitoga školskog sustava tijekom školske godine i organiziraju za sve učenike (učenike prosječnih sposobnosti, darovite učenike, učenike koji zaostaju za očekivanom razinom učenja i učenike s posebnim potrebama). U Gradu Zagrebu tijekom nastavne godine, zimskog, proljetnog i ljetnog školskog odmora, organiziraju se razne aktivnosti poput plivanja, usavršavanja plivačkih tehniki, klizanja, skokova u vodu, streljaštva, kuglanja, hokeja na travi, tenisa, odbojke na pijesku, atletike, kajak kanua, ragbijja, stolnog tenisa, squash-a, golfa i turnira u futsalu. Centri tehničke kulture

organiziraju i provode osnovne i napredne tečajeve tehničke kulture za djecu kao što su zrakoplovno modelarstvo i maketarstvo, brodomodelarstvo i maketarstvo, graditeljsko modelarstvo i maketarstvo, amaterske radiogoniometrije, raketno modelarstvo elektronike, prometna kultura, automodelarstvo, informatika, robotika, radionice sam svoj majstor te radionice za poticanje darovitosti djece. Zatim kreativno-edukativne radionice, predavanja, seminari, kazališne predstave, koncerti, izložbe, akcije, popularizacija klasične glazbe u organizaciji Hrvatske Glazbene Mladeži među učenicima zagrebačkih osnovnih škola u neposrednoj blizini stanovanja (glazba u mom kvartu), za djecu s poteškoćama u razvoju - razvoj kreativnih vještina i aktivnog provođenja slobodnog vremena

Provedba programa **Vikendom u sportske dvorane** pridonosi djelotvornom korištenju slobodnog vremena učenika u blizini doma, potiče se socijalna kohezija učenika, omogućuje osobna afirmacija učenika te promiču opće ljudske vrijednosti. Aktivnosti u sklopu programa su potpuno besplatne za učenike uzrasta od 6 do 14 godina, a održavaju se subotom i tijekom radnog tjedna u poslijepodnevnim satima i među - smjenama.

Škola u prirodi je program višednevne terenske nastave za učenike 3. i 4. razreda osnovnih škola, koja se ostvaruje uz preporuku Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa. Sezona škole u prirodi podijeljena je na proljetni i jesenji period. Svaka od destinacija na kojoj se provodi program Škole u prirodi nudi, osim ugovorenih programskih sadržaja, i mogućnost odlazaka na brojne poučne izlete koji upotpunjaju terensku nastavu.

Tablica 11: Visina rashoda proračuna Grada Zagreba za sufinanciranje izvannastavnih aktivnosti u 2019., 2020. i 2021. godini (u kunama)

	2019.	2020.	2020/ 2019	2021	2021/ 2020
Izvannastavne aktivnosti – osnovna škola	4.619.219,95	2.960.417,37	0,64	1.496.733,32	0,51
Vikendom u sportske dvorane	6.095.401,29	6.867.073,06	1,13	7.157.692,18	1,04
Škola u prirodi	4.078.228,00	342.915,00	0,08	1.297.468,34	3,78
Izvannastavne i ostale aktivnosti – srednja škola	1.995.006,52	1.145.377,43	0,57	599.851,23	0,52

Izvor: Izrada i izračun autorice na temelju podataka iz Godišnjeg izvršenja proračuna Grada Zagreba za 2019., 2020. i 2021. godinu

Prema podacima iznos javnih sredstava za izvannastavne aktivnosti osnovnoškolaca i srednjoškolaca se značajno smanjuju tijekom 2020. i 2021. godini. Razlog tome mogu biti mjere socijalne distance koje su u tom razdoblju bile prisutne. Zbog propisanih mjera obustavljen je program škole u prirodi tijekom školske godine 2020./2021. što objašnjava razlike u iznosima izdvojenim za školu u prirodi u 2020. i 2021. godini. S druge strane povećava se iznos sredstava za aktivnost vikendom u dvorane što nikako ne prati ranije izneseno tumačenje.

S ciljem uspostave jednako kvalitetnih uvjeta obrazovanja za sve učenike sukladno njihovim sposobnostima i programu koji samostalno svladavaju u primarnoj sredini u rad škola uključuju

se **pomoćnici u nastavi¹⁷/stručni komunikacijski posrednici¹⁸**. Pomoćnici pomažući djeci u svladavanju nastavnog gradiva skraćuje vrijeme koje roditelji trebaju provesti s djecom u svladavanju nastavnog sadržaja u slobodno vrijeme djeteta čime se smanjuje opseg neplaćenog i mentalnog rada roditelja. Pomoćnici za razliku od roditelja posjeduju stručna znanja neophodna za adekvatno savladavanje nastavnog programa. Osim toga ovakve mјere djecu pripremaju i uče na samostalan rad i na manju ovisnost u svakodnevnom životu o nekoj drugoj osobi, najčešće roditeljima.

Tablica 12: Visina rashoda proračuna Grada Zagreba za pomoć u nastavi u 2019., 2020. i 2021. godini (u kunama)

	2019.	2020.	2020/ 2019	2021	2021/ 2020
Pomoćnici u nastavi – osnovne škole	9.586.036,23	15.216.926,72	1,59	16.338.198,70	1,07
Pomoćnici u nastavi – srednje škole	1.555.006,17	1.838.717,63	1,18	1.909.593,54	1,04

Izvor: Izrada i izračun autorice na temelju podataka iz Godišnjeg izvršenja proračuna Grada Zagreba za 2019., 2020. i 2021. godinu

Iz tablice je vidljivo da iznosi rastu i to osobito u slučaju osnovnog školstva.

Grad Zagreb i osigurava besplatne udžbenike za učenike srednjih škola čiji je osnivač Grad Zagreb i učenike koji srednju školu pohađaju izvan Grada Zagreba, a imaju prebivalište u Gradu Zagrebu. Osim toga svojim javnim sredstvima Grad Zagreb sufinancira i prehranu djece u osnovnim školama i troškove javnog i međumjesnog prijevoza redovitih učenika. Sve osnovne škole dužne su osigurati prehranu učenika. Za učenike u produženom boravku škola je dužna

¹⁷ Pomoćnik u nastavi je osoba koja pruža neposrednu pomoć učeniku ili skupini učenika tijekom odgojno-obrazovnog procesa u zadacima koji zahtijevaju komunikacijsku, socijalnu, senzornu i motoričku aktivnost učenika, pomoć u kretanju, pri uzimanju hrane i pića, u obavljanju higijenskih potreba, pomoć u socijalnom uključivanju, u svakidašnjim školskim aktivnostima, a sve prema izrađenom programu rada prema potrebama svakoga pojedinog učenika

¹⁸ Stručni komunikacijski posrednik daje komunikacijsku podršku gluhim, nagluhim i gluhoslijepim učenicima s komunikacijskim teškoćama kod kojih je zbog funkcionalnih oštećenja komunikacija govorom otežana ili ne postoji.

organizirati mogućnost konzumacije triju obroka - mliječnog obroka, ručka i užine. Učenici koji ostvaruju pravo na besplatne obroke, a nisu uključeni u produženi boravak, mogu konzumirati besplatni ručak i užinu ako to škola može organizirati. Osiguravanja obroka učenika smanjuje brigu roditelja oko organiziranje prehrane djeteta, ali svakako treba voditi računa da se radi o prehrani koja će osigurati zdrav razvoj djece. Ovakve mjere finansijski rasterećuju kućanstva s djecom te se kao takve prvenstveno mogu promatrati kao demografske mjere kojima se pokušava finansijski olakšati odgoj i briga za djecu. Indirektno navedene mjere mogu smanjiti opseg neplaćenog rada, primjerice besplatan prijevoz i organizirana prehrana u školi.

Tablica 13: Visina rashoda proračuna Grada Zagreba za prehranu, udžbenike i prijevoz učenika u 2019., 2020. i 2021. godini (u kunama)

	2019.	2020.	2020/ 2019	2021	2021/ 2020
Sufinanciranje prehrane	19.666.364,05	14.604.315,83	0,74	57.124.496,55	3,91
Nabava udžbenika	22.061.074,49	32.633.157,06	1,48	22.941.259,51	0,70
Sufinanciranje međumjesnog javnog prijevoza	20.861.720,13	14.545.097,19	0,70	18.552.384,30	1,28

Izvor: Izrada i izračun autorice na temelju podataka iz Godišnjeg izvršenja proračuna Grada Zagreba za 2019., 2020. i 2021. godinu

Sufinanciranje prehrane u osnovnim školama se tijekom pandemijske godine smanjila što je i logično obzirom na održavanje pretežito online nastave, ali se iznos gotovo četverostruko povećao u 2021. godini u odnosu na 2020. godinu. Istu logiku prati iznos za sufinciranje međumjesnog javnog prijevoza učenika dok je tijekom 2020. godine iznos izdvojen za nabavu udžbenika bio za 10 milijuna kuna veći, nego u 2019. i 2021. godini.

U nastojanju da se učenicima, koji se nalaze na dužem bolničkom liječenju, omogući kontinuitet u nastavi, Grad Zagreb financira organiziranje nastave u bolnicama. Nastava je organizirana u svim bolnicama koje u svom sastavu imaju odjel pedijatrije, a realiziraju je učitelji pet zagrebačkih osnovnih škola. Broj učenika se mijenja, ovisno o trajanju liječenja pojedinog učenika. Ovakve mjere djeci omogućuju da budu u toku s nastavnim sadržajem i smanjuju brigu roditelja oko savladavanja nastavnog gradiva njihove djece.

Briga za djecu ne prestaje tijekom osnovnoškolskog i srednjoškolskog obrazovanja. U cilju smanjenja negativnog utjecaja neplaćenog rada na vrijeme žena i muškaraca ranije navedene mjere trebaju biti oblikovane na način da doprinose većoj jednakosti žena i muškaraca na području vremena. Stoga je u okviru provođenja programa produženog boravka potrebno utvrditi sljedeće:

- Postoji li potreba za povećanjem broja mjesta u programima produženog boravka;
- Ispitati je li visina naknade cjenovna prihvatljiva i roditeljima nižeg imovinskog statusa;
- Zašto netko ne koristi postojeći program produženog boravka iako je u mogućnosti;
- Utvrditi postoji li potreba za organiziranjem produženog boravka u višim razredima osnovne škole;
- Kontinuirano evaluirati zadovoljstvo roditelja i djece programima produženog boravka.

Na temelju dobivenih rezultata provesti promjene koje će olakšati usklađivanje profesionalnih i obiteljskih obveza te u konačnici rezultirati većim zadovoljstvom i roditelja i djece. Dakako da pri analizi ne treba zanemariti ni ostale mjere. Kod tih mjera je uputno na samom početku:

- Analizirati postoji li potreba za dodatnim angažmanom pomoćnika u nastavi koji svojim angažmanom značajno smanjuju opseg neplaćenog rada roditelja s djecom s posebnim potrebama. Osim toga utvrditi spol pomoćnika u nastavi i iznos njihove naknade;
- Detaljnije analizirati aktivnosti organizirane u okviru izvannastavnih aktivnosti te provesti istraživanje o udjelu djevojčica i dječaka uključenih u pojedine aktivnosti te istražiti razloge zašto pojedini roditelji ne uključuju svoju djecu u takve aktivnosti. Razlozi mogu biti neorganizirani prijevoz, nepovjerenje roditelja u stručnost ljudi koji provode ovakve aktivnosti, organiziranje aktivnosti koje su sadržajno interesantne samo dječacima ili samo djevojčica i slično.

Ovakve aktivnosti trebaju biti organizirane u što većoj mjeri i tijekom zimskih i ljetnih praznika kada je briga za djecu u cijelosti prepuštena roditeljima, pod pretpostavkom u najvećoj mjeri majkama. Uz to organizirane aktivnosti trebaju sadržajno odgovarati preferencijama i interesima i djevojčica i dječaka različitih dobnih skupina.

U namjeri nagrađivanja izvrsnosti učenika i studenata i financijskog rasterećenja kućanstva čiji članovi su učenici i studenti, Grad Zagreb stipendira učenike, studente i doktorande na temelju njihove izvrsnosti i imovinskog stanja, ali i učenike deficitarnih zanimanja. Stipendijom se

potpomažu i učenici i studenti slabijeg socijalnog statusa i s invaliditetom. Osobama s invaliditetom otežan je pristup obrazovanju što ih kasnije isključuje s tržišta rada te ih čini podložnijima riziku od siromaštva. Ulaganjem u njihove obrazovne kapacitete oni postaju istinski članovi zajednice.

U cilju povećanja obrazovanosti pripadnika romske nacionalne manjine dodjeljuju se i stipendije za učenike i studente romske nacionalnosti.

S ciljem poticanja upisa učenika u programe obrazovanja za zanimanja koja su vrlo tražena na tržištu rada Grad Zagreb utemeljio je školske godine 2003./04. Stipendiju Grada Zagreba za učenike koji se obrazuju za deficitarna zanimanja za potrebe obrtništva¹⁹. U dalnjim analizama treba utvrditi radi li se o zanimanjima u kojima prevladava muška ili ženska radna snaga te se u svrhu uklanjanja rodne segregacije zanimanja predlaže i uvođenje stipendija kojima će se poticati uključivanje djevojčica i dječaka u obrazovne programe u kojima su značajno podzastupljeni.

Cjeloživotno obrazovanje

Jedan od prioriteta EU je i intenzivnije uključivanje stanovništva u programe cjeloživotnog obrazovanja (minimalno 15 %) radi razvoja EU kao naprednog društva znanja, s održivim gospodarskim razvojem, s većim brojem i boljim radnim mjestima. Prema statističkim podacima žene su u većoj mjeri uključene u programe cjeloživotnog obrazovanja gotovo u svim zemljama članicama EU pa tako i u Hrvatskoj iako je u Hrvatskoj još uvijek vrlo nizak postotak odraslih uključenih u programe cjeloživotnog obrazovanja (European Union Statistics, educ_uoe_grad03). Programi cjeloživotnog učenja mogu doprinijeti povećanju vjerojatnosti zapošljavanja žena jer povlačenje s tržišta rada radi brige za djecu umanjuje radno iskustvo, ljudski kapital i otežavaju povratak u zaposlenost ženama, a programi cjeloživotnog obrazovanja omogućavaju prekvalifikaciju kao i savladavanje novih znanja kojima će žene biti konkurentnije na tržištu rada. Grad Zagreb u okviru svojih rashoda financira i programe cjeloživotnog obrazovanja.

---

¹⁹ Od akademske godine 2021./2022. namijenjena je i učenicima četverogodišnjih škola te studentima deficitarnih zanimanja.

Tablica 14: Visina rashoda proračuna Grada Zagreba za cjeloživotno obrazovanje u 2019., 2020. i 2021. godini (u kunama)

	2019.	2020.	2020/ 2019	2021	2021/ 2020
Cjeloživotno obrazovanje	34.200,00	399.800,00	11,69	31.384,00	0,08

Izvor: Izrada i izračun autorice na temelju podataka iz Godišnjeg izvršenja proračuna Grada Zagreba za 2019., 2020. i 2021. godinu

Iznosi za cjeloživotno obrazovanje odraslih su se deseterostruko povećali tijekom 2020. godine, dok u 2021. godini je iznos niži nego u 2019. godini.

4.3. URED ZA DEMOGRAFIJU

U okviru programa i aktivnosti koje provodi gradski ured za demografiju kao predmet analize se prvenstveno nameće pronatalitetna mjera Roditelj odgajatelj.

Roditelj odgajatelj

U okviru ove mjere Grad Zagreb proračunom osigurava novčanu pomoć za roditelje odgajatelje²⁰. Novčana pomoć se isplaćuje mjesечно, a iznosi 65% prosječne bruto plaće djelatnika u gospodarstvu Grada Zagreba za razdoblje I.-VIII. mjesec prethodne godine²¹. Pravo na novčanu pomoć je mogao ostvariti roditelj odgajatelj koji je zadovoljio sljedeće uvjete u vrijeme podnošenja zahtjeva i neprekidno dok prima novčanu pomoć:

- nezaposlen,
- državljanin Republike Hrvatske ima neprekidno prijavljeno prebivalište u Gradu Zagrebu od najmanje pet godina,
- čija djeca imaju prebivalište u Gradu Zagrebu,
- ako drugi roditelj djeteta za koje se podnosi zahtjev za novčanu pomoć, ima prijavljeno prebivalište u Gradu Zagrebu ili ako je drugi roditelj stranac s privremenim ili stalnim boravkom u Gradu Zagrebu,
- čija su školska djeca upisana u osnovnu školu na području Grada Zagreba ili Zagrebačke županije;
- čija djeca nisu upisana u redovni program predškolskog odgoja i obrazovanja.

Status roditelja odgajatelja se ne smatra radnim odnosom i ne računa se u staž, ali se uplaćuju doprinosi za mirovinsko. Pritom roditelj podnositelj zahtjeva ne smije biti korisnik novčane naknade kao nezaposlena osoba, rodiljine naknade ili mirovine, niti obveznik plaćanja

---

²⁰ Roditelj odgojitelj je majka ili otac djeteta, udomitelj ili druga osoba kojoj je dijete, temeljem kojeg ostvaruje novčanu pomoć, povjereni na brigu i odgoj odlukom nadležnog tijela, a koja u zajedničkom kućanstvu živi s najmanje troje djece, od kojih najmlađe dijete još nije polaznik osnovnoškolskog programa obrazovanja, a najstarije dijete u trenutku podnošenja zahtjeva nije starije od dvadeset i šest godina života.

²¹ Iznosi novčane pomoći će se tijekom 2023. godine postepeno smanjivati.

doprinosa za mirovinsko osiguranje. Osim toga nijedan roditelj ne smije imati evidentiran privremeni odlazak iz Republike Hrvatske. U sljedećoj tablici su prikazani iznosi novčane pomoći isplaćene za mjeru roditelj odgajatelj tijekom 2019., 2020. i 2021. godine.

Tablica 15: Visina rashoda proračuna Grada Zagreba za mjeru roditelj odgajatelj u 2019., 2020. i 2021. godini (u kunama)

	2019.	2020.	2020/ 2019	2021 2020	2021/ 2020
Roditelj odgajatelj	370.160.309,25	440.770.237,02	1,19	507.521.140,70	1,15

Izvor: Izrada i izračun autorice na temelju podataka iz Godišnjeg izvršenja proračuna Grada Zagreba za 2019., 2020. i 2021. godinu

Iznosi se iz godine u godinu povećavaju i to za 19% u 2020. godini u odnosu na 2019. te za 15% u 2021. godini u odnosu na 2020. godinu. U 2021. godini novčana pomoć roditeljima odgajateljima iznosi više od 50% ukupnih rashoda za djelatnost ustanova za POO.

Pozitivan aspekt mjere je što osigurava financijsku neovisnost roditelja, među kojima prevladavaju žene, koji su zbog roditeljskih obveza privremeno napustili tržište rada. Činjenica je da roditeljstvo značajno povećava opseg neplaćenog rada te značajno otežava usklađivanje profesionalnog i obiteljskog života. Prema podacima Eurostata negativan utjecaj roditeljstva na zapošljavanje žena je najizraženiji upravo u slučaju troje ili više djece (European Union Labour Force Survey (EU – LFS), [lfst_hheredch]).

S druge strane mjera je iznimno financijski izdašna i kao što je već ranije navedeno čini više od 50% rashoda za usluge ranog POO stoga se postavlja pitanje njezine financijske održivosti kao i pronatalitetnog učinka. Niz empirijskih istraživanja je dokazalo da dostupnosti i financijska pristupačnost usluga ranog POO, posebice za djecu jasličke dobi, kao javne politike koja olakšava usklađivanje poslovnog i privatnog života, ima pozitivan utjecaj na zapošljavanje žena. Osim toga podaci jasno pokazuju da je ulaganje u POO financijski svakako isplativije obzirom da je njime obuhvaćeno više od 30.000 djece predškolske dobi, dok je mjerom roditelj odgajatelj obuhvaćeno prema informacijama iz medija oko 7.000 djece predškolske dobi.

Koliko god je usklađivanje obiteljskog i poslovnog života zaista teško u slučaju troje ili više djece, ipak vjerujem da je financiranje mjera koje omogućuju usklađivanje profesionalnih i

obiteljskih obveza roditelja strateški bolji odabir. Mjera roditelj odgajatelj je tek privremena mjera koja ne ulazi u radni staž korisnika te može imati negativne posljedice koje će se očitovati tek prestankom prava korištenja mjere. Za ocjenu mjere treba sagledati i finansijsku budućnost korisnika mjere i plan budućeg zapošljavanja. Dugotrajniji izlasci žena iz zaposlenosti uzrokovani majčinstvom umanjuju radno iskustvo, ljudski kapital, otežavaju povratak u zaposlenost, odnosno smanjuju vjerojatnost ponovnog zapošljavanja. Prekidi zaposlenosti umanjuju i finansijsku nezavisnost i buduću socijalnu sigurnost žena u mirovini. Isto tako ne smije se zanemariti činjenica da žene danas čine veći udio visokoobrazovanog stanovništva. Velika ulaganja u obrazovanje žena stoga ne treba obezvrijediti, nego im omogućiti kvalitetnim javnim uslugama poput POO priliku da svoje stečene vještine, znanja i sposobnosti iskoriste na tržištu rada jer ekomska snaga je neodrživa bez intenzivnijeg participiranja žena na tržištu rada.

Danas se mjera postepeno „gasi“ odnosno smanjuje se iznos novčane potpore kao i trajanje mjere, odnosno pravo na novčanu pomoć prestaje:

- 30. rujna 2023., korisniku čije je dijete za koje je ostvarena novčana pomoć navršilo 7 godina ili će do 30. rujna 2023. navršiti 7 godina;
- posljednjeg dana u mjesecu u kojem je dijete za koje je ostvarena novčana pomoć navršilo 7 godina, korisniku čije će dijete navršiti 7 godina nakon 30. rujna 2023.;
- posljednjeg dana u mjesecu u kojem je odjavljeno prebivalište u Gradu Zagrebu ili je evidentiran privremeni odlazak iz Republike Hrvatske korisnika ili djece;
- posljednjeg dana u mjesecu u kojem je podnesen zahtjev za prestankom novčane pomoći od strane korisnika;
- posljednjeg dana u mjesecu u kojem su dijete za koje je ostvarena novčana pomoć ili ostala djeca ispisana iz osnovne škole na području Grada Zagreba ili Zagrebačke županije;
- posljednjeg dana u mjesecu u kojem se navršava šest mjeseci od kada je preminulo dijete za koje je ostvarena novčana pomoć.

Uvedene su četiri kompenzacijске mjere usmjerene na osposobljavanje korisnika mjere roditelj odgojitelj za uključivanje u tržište rada. Dvije su mjere usmjerene na programe

edukacija, a dvije na potpore zapošljavanju odnosno samozapošljavanju. Cilj je urediti takav sustav koji će roditeljima omogućiti ravnotežu privatnog i poslovnog života te na taj način pozitivno utjecati na demografska i gospodarske kretanja u Gradu Zagrebu.

4.4. GRADSKI URED ZA SOCIJALNU ZAŠTITU I OSOBE S INVALIDITETOM

Opći programi socijalne zaštite

U okviru ovog dijela obuhvaćeno je nekoliko mjera kojima se povećava životni standard starijeg stanovništva nižeg imovinskog statusa među kojima prevladavaju žene. Na primjer **pravo na novčanu naknadu** koju ostvaruju umirovljenici čiji su ukupni prihodi jednaki ili manji od 1.700,00 kuna mjesечно, a koji prebivaju na području Grada Zagreba najmanje 5 godina prije podnošenja zahtjeva. Umirovljenicima, korisnicima novčane naknade umirovljenicima, povodom blagdana Božića i Uskrsa isplaćuje se **dodatni novčani iznos u visini 100,00 kn**. Zatim pravo **na besplatnu mjesecnu ili godišnju ZET kartu**. Pravo na besplatnu kartu ostvaruju i korisnici pomoći za uzdržavanje nesposobnih za rad i privređivanje, kao i osobe kojima je priznato pravo na status roditelja njegovatelja ili status njegovatelja među kojima zbog svoje rodne uloge prevladavaju žene. Tekuće donacije **Zakladi Zajednički put** koja je predana razvoju, zagovaranju i provedbi dostojanstvenog, kvalitetnog, sigurnog i aktivnog starenja, prilagođenog potrebama i sposobnostima svake pojedine starije osobe. Jedan od najvažnijih projekta Zaklade je Zajednica stambenih jedinica namijenjena nezavisnom življenju starijih osoba koje žele zadržati samostalan način života i nakon 65 godine, a osmišljena je kao novi dom za samostalne i aktivne umirovljenike koji žele živjeti među svojim vršnjacima. U sklopu projekta Zajednica stambenih jedinica opremljen je i prostor Senior centra te su organizirane aktivnosti za starije sugrađane. Senior centar danas djeluje kao zaseban projekti predstavlja mjesto okupljanja u kojem ljudi starije životne dobi kroz različite radionice zadovoljavaju svoje socijalne, fizičke, emocionalne i intelektualne potrebe.

Zatim su tu i mjere među čijim ciljanim korisnima prevladavaju žene:

- **Pravo na naknadu za troškove stanovanja** priznaje se samcu ili kućanstvu, a među kojima većinu također čine žene.
- **Projekt ZG KOMPAS** čiji je cilj povećanje zapošljivosti 60 nezaposlenih pripadnika ranjivih skupina, odnosno žena, mlađih, osoba od 50 godina i starijih, azilanta i korisnika zajamčene minimalne naknade.
- **Projekt Senior 2030** čiji je cilj dugoročno razvijanje i jačanje suradnje između organizacija civilnog društva, jedinica lokalne i regionalne samouprave, socijalnih partnera i visokoobrazovnih i znanstvenih institucija s ciljem kreiranja poticajnog okruženja i kvalitetne suradnje za razvoj politike aktivnog starenja Republike Hrvatske nakon 2020. godine.

Tablica 16: Visina rashoda proračuna Grada Zagreba za opće programe socijalne skrbi u 2019., 2020. i 2021. godini (u kunama)

	2019.	2020.	2020/ 2019	2021	2021/ 2020
Pomoć kućanstvima – troškovi stanovanja	11.767.463,72	10.085.186,67	0,86	9.234.995,34	0,92
Dodatak uz mirovinu i druge pomoći	69.540.298,09	64.641.652,56	0,93	64.664.177,56	1,00
Zaklada Zajednički put	2.000.000,00	2.000.000,00	1,00	2000000	1,00
ZET PRIJEVOZ	74.037.980,00	66.827.700,00	0,90	56.151.920,00	0,84

Izvor: Izrada i izračun autorice na temelju podataka iz Godišnjeg izvršenja proračuna Grada Zagreba za 2019., 2020. i 2021. godinu

U dalnjim analizama svakako je potrebno utvrditi korisnike po spolu i ostalim karakteristikama.

Skrb za osobe s invaliditetom

Roditeljstvo sebi povećava opseg neplaćenog rada, ali je povećanje kroz duži vremenski period dodatno veće ako se radi o brizi za dijete s teškoćama u razvoju ili s invaliditetom. Grad Zagreb

sustavno provodi niz mjera kako bi se poboljšala kvaliteta života osoba s teškoćama u razvoju ili invaliditetom i poticalo njihovu neovisnost. Među tim mjerama se mogu izdvojiti i mjere koje značajno olakšavaju roditeljima brigu za djecu s invaliditetom ili nekim drugim članom svoje obitelji/kućanstva te time smanjuju opseg neplaćenog rada ili poboljšavaju njihov finansijski položaj. Neke o njih su **novčana pomoć osobama kojima je priznato pravo na status roditelja njegovatelja, organiziranje besplatnog prijevoza osoba s invaliditetom, program neovisnog življenja i unaprjeđenja kvalitete života osoba s invaliditetom.**

Roditeljima kojima je priznato pravo na status **roditelja njegovatelja** Grad Zagreb isplaćuje jednom mjesечно novčanu pomoć te daje pravo na besplatan godišnji javni prijevoz. Pravo na novčanu pomoć ostvaruju osobe kojima je to pravo utvrđeno rješenjem Centra za socijalnu skrb Zagreb. Ova mjera kao i u slučaju roditelja odgajatelja ne omogućava usklađivanje privatnog i poslovnog života, ali osigurava određenu finansijsku neovisnost osoba koje su se posvetile brizi za dijete s invaliditetom.

Uvažavajući potrebe i probleme s kojima se susreću osobe s invaliditetom Grad Zagreb posebnu je pažnju posvetio **prijevozu osoba s invaliditetom i djece s teškoćama u razvoju** kroz organiziranje i provođenje prijevoza specijalnim kombi vozilima koji je za korisnike besplatan. Prijevoz djece s teškoćama u razvoju organizira se sa svrhom uspostavljanja linijskog prijevoza djece s teškoćama u razvoju od mjesta njihovog stanovanja ili lokacija u njihovoj blizini do vrtića i osnovnih škola na području Grada Zagreba i natrag. Ova mjera se može okarakterizirati kao mjera koja olakšava usklađivanje privatnog i poslovnog života roditelja jer je Grad Zagreb organizira i provodi adekvatan besplatan prijevoz njihove djece do vrtića ili škole.

U Gradu Zagrebu osnovana je i javna ustanova socijalne skrbi **Mali dom – Zagreb**. Mali dom je ustanova posvećena ostvarenju što sadržajnijeg života djece s višestrukim teškoćama i oštećenjem vida tako što u poticajnom i pozitivnom okruženju pruža usluge koje potiču razvoj sposobnosti svakog djeteta s ciljem njegovog samostvarenja. Osmišljen je kao dnevni centar za rehabilitaciju koji pruža sljedeće usluge u okviru cjelodnevnog boravka:

- dnevni boravak djece i mladeži s višestrukim oštećenjima;
- pružanje usluge prehrane;
- briga o zdravlju;

- održavanje njege i osobne higijene;
- pružanje psihosocijalne rehabilitacije;
- pružanje usluga savjetodavnog rada;
- pružanje usluge organiziranog provođenja slobodnog vremena;
- provođenje odgoja i psihosocijalne rehabilitacije prema programima nadležnog ministarstva.

U programe i aktivnosti Malog doma uključeno je stotinjak djece s oštećenjem vida i dodatnim utjecajnim teškoćama u razvoju od njihova rođenja do 21. godine, a još oko 300 djece iz te populacije godišnje sudjeluje u programima transdisciplinarne procjene i savjetovanja. Usluge ovog centra značajno rasterećuju roditelje sada i u budućnosti, a uz to značajno umanjuju negativne učinke određenog invaliditeta na kvalitetu života djece sada i u budućnosti.

Tijekom 2018. godine **u Novom Jelkovcu je otvoren Centar za neovisno življenje osoba s invaliditetom** (dalje u tekstu: Centar). Prostor Centra predviđen je kao dnevni boravak osoba s invaliditetom u kojem će provoditi svoje slobodno vrijeme kako bi se zajedno socijalizirali i živjeli normalniji život. Prilikom boravka u Centru korisnici će se uključiti u aktivnosti koje će pridonijeti njihovom lakšem uključenju u tržište rada ili nekim drugim aktivnostima koje će im pomoći da budu aktivni u društvu i neovisni o drugima.

U sljedećoj tablici su prikazani iznosi sredstava Grada Zagreba za navedene aktivnosti u 2019., 2020. i 2021. godini.

Tablica 17: Visina rashoda proračuna Grada Zagreba za unaprjeđenje kvalitete života osoba s teškoćama u razvoju i invaliditetom u 2019., 2020. i 2021. godini (u kunama)

	2019.	2020.	2020/ 2019	2021	2021/ 2020
DNEVNI CENTAR ZA REHABILITACIJU DJECE I MLADEŽI "MALI DOM"	5.598.000,00	5.906.700,00	1,06	10.501.259,49	1,78
CENTAR ZA REHABILITACIJU SILVER	3.796.000,00	3.794.000,00	1,00	6.306.303,94	1,66
Projekt Novi Jelkovac		333.741,29	-	691.773,82	2,07
Centar neovisnog življenja Novi Jelkovac	357.003,23	3.299.889,07	9,24	8.697.333,63	2,64
Neovisno življenje osoba s invaliditetom	1.457.384,71	817.972,55	0,56	617.266,68	0,75
Unaprjeđenje kvalitete života osoba s invaliditetom	3.525.963,75	2.423.666,30	0,69	2.245.997,25	0,93

Izvor: Izrada i izračun autorice na temelju podataka iz Godišnjeg izvršenja proračuna Grada Zagreba za 2019., 2020. i 2021. godinu

Iznosi za neke aktivnosti sustavno značajno rastu dok se nekih postepeno smanjuju. U sklopu rodno odgovornog proračuna ove mjere trebaju promatrati i iz rodne perspektive što bi podrazumijevalo da se u prvom dijelu analize istraže obveze, izazove i poteškoće roditelja/skrbnika koji brinu o djeci s poteškoćama u razvoju kao i raspodjela brige između muškaraca i žena. U okviru ovog dijela analize treba utvrditi i zadovoljstvo roditelja organizacijom postojećih mjera te utvrditi zašto neki roditelji djece s teškoćama u razvoju ili s invaliditetom ne koriste postojeće mjere kako bi se prepoznale su eventualne prepreke ili ograničenja za korištenje mjera. Drugi dio analize se odnosi na korisnike organiziranih mjera te bi trebalo utvrditi sljedeće:

- ✓ Zadovoljava li ponuda potražnju;
- ✓ Koliko žena i muškaraca ostvaruje koristi od pružene usluge te je li usluga prilagođena različitim potrebama muškaraca i žena? Treba imati na umu da se potrebe žena s

invaliditetom se razlikuju od potreba muškaraca te voditi računa o tzv. interseksijskim nejednakostima;

- ✓ Postoje li određene prepreke za korištenje? Tko ne koristi usluge i zašto?;
- ✓ Zadovoljstva žena i muškaraca kvalitetom i dostupnošću usluge.

Grad Zagreb osim spomenutih dnevnih centara za rehabilitaciju financira i **rad centara koji aktivno rade s osobama s poteškoćama u razvoju i invaliditetom** kako bi te osobe danas sutrabe samostalnije i vodile, unatoč svojim mentalnim i fizičkim ograničenjima, kvalitetan život. Veća neovisnost takvih članova obitelji rastereće one koji su u najvećoj mjeri skrbili o njima, među kojima pod pretpostavkom prevladavaju žene, čime im se oslobođa vrijeme koje mogu utrošiti na neke druge aktivnosti.

Grad Zagreb preko suradnje i partnerstva s udrugama osoba s invaliditetom već niz godina **promiče ideju socijalnog poduzetništva i socijalnih inovacija**. S obzirom na to da se potrebe osoba s invaliditetom mijenjaju zajedno s promjenama uvjeta života, državne i javne institucije zbog svog formalnog ustroja ne mogu pravodobno registrirati promjene, a još manje pružiti odgovarajuća rješenja. Udruge osoba s invaliditetom u tom procesu uvode nove tipove socijalnih usluga prilagođene potrebama svojih članova. Udruge se istodobno javljaju u dvije uloge, kao korisnici usluga i, istodobno, kao pružatelji usluga svojim članovima i drugim korisnicima, a njihove aktivnosti finansijski podupire i Grad Zagreb.

U Republici Hrvatskoj doneseni su propisi kojima se potiče zapošljavanje osoba s invaliditetom, kao i održavanje njihove zapošljivosti. No, unatoč zakonskim, administrativnim i drugim aktivnostima na državnoj razini, uočeno je da to nije dovoljno da bi se kompenzirala smanjena radna učinkovitost u odnosu na ostale radnike koji se zapošljavaju na tržištu rada. S obzirom na navedeno, Grad Zagreb, u okviru svojeg godišnjeg proračuna, osigurava finansijska sredstva koja dodjeljuje ustanovama i trgovačkim društvima koja na dugotrajnoj osnovi zapošljavaju najmanje 51% osoba s invaliditetom u odnosu na ukupan broj zaposlenih osoba koje se ne mogu zaposliti na otvorenom tržištu rada. **Ukupan godišnji iznos sredstava izdvojen za tu namjenu tijekom promatranog perioda iznosi između 28 i 29 milijuna kuna**. Rodnom analizom bi trebalo utvrditi udio ženskih i muških korisnika.

Grad Zagreb svojim aktivnostima značajno unaprjeđuje kvalitetu sadašnjeg, ali i budućeg života osoba s teškoćama u razvoju i invaliditetom. Potiče ih na neovisno življenje koje će

svakako povećati zadovoljstvo osoba s invaliditetom, ali i smanjiti opseg neplaćenog rada roditelja i ostalih članova kućanstva danas i u budućnosti. Iako je njihova primarna namjena unaprjeđenje kvalitete života osoba s invaliditetom određenim analizama se može ukazati da navedene mjere indirektno doprinose i poboljšanju položaja žena.

Osiguranje primjerene skrbi za starije i nemoćne

Današnje stanovništvo sve više stari (European Commission, 2018.), a posljedično raste i potražnja za visokokvalitetnom dugotrajnom skrbi za starije i nemoćne jer opseg neplaćenog rada ne povećava samo roditeljstvo, nego i briga za starije i nemoćne. Predviđa se da će broj ljudi kojima je potencijalno potrebna dugotrajna skrb u EU-27 porasti s 30,8 milijuna u 2019. godini na 33,7 milijuna do 2030. godine i na 38,1 milijun do 2050 godine (European Commision, 2021.).

U Hrvatskoj, domovi socijalne skrbi za starije i nemoćne osobe su javne i privatne ustanove koje se osnivaju za obavljanje socijalnih usluga propisanih Zakonom o socijalnoj skrbi (NN, 18/22, 46/22, 119/22). Oni, ponajprije, pružaju dugotrajni smještaj izvan vlastite obitelji, koji se u domovima socijalne skrbi ostvaruje kao institucijska skrb. Osim smještaja, ti domovi pružaju i uslugu boravka (cjelodnevni i poludnevni), organiziranog stanovanja, stručne pomoći u obitelji (patronaže) te pomoći i njegu u kući. Liste čekanja upućuju na neusklađenost ponude i potražnje. Potražnja za smještajem u javnim domovima već sada višestruko premašuje ponudu, a razlog je cijena smještaja koja je niža od tržišne jer se javnim sredstvima subvencioniraju troškovi smještaja u javnim domovima. Dok je smještaj u privatnim domovima općenito najskuplji oblik dugotrajne skrbi za korisnike u europskim zemljama zbog toga što se cijena usluga tih domova temelji na ukupnim troškovima (Bađun, 2017.).

Na području Zagreba **djeluje deset domova za starije osobe nad kojima su Gradu Zagrebu 2002. godine prenijeta osnivačka prava i jedan dom kojemu je osnivač Grad Zagreb**. U domovima za starije osobe u nadležnosti Grada Zagreba osigurava se smještaj ukupnog **kapaciteta za 4000 korisnika**. Grad Zagreb nedostatak smještajnih kapaciteta u javnim domovima pokušava prevladati sufinanciranjem troškova smještaja u privatnim domovima za starije osobe, odnosno podmirivanjem razlike u cijeni smještaja između gradskih i privatnih

domova na način da Grad Zagreb ugovori dio smještajnih kapaciteta u privatnim domovima za svoje sugrađane koji se nalaze na listi čekanja u gradskom domu.

Osim toga, s ciljem poboljšanja kvalitete života osoba starije životne dobi i rasterećenja osoba koje skrbe o njima Grad Zagreb je 2004. godine započeo s projektom **Gerontološki centri Grada Zagreba**. Programi i aktivnosti Projekta gerontološki centri Grada Zagreba namijenjeni su prvenstveno starijim sugrađanima koji nisu uključeni u sustav institucijskog zbrinjavanja. Projekt omogućava besplatno korištenje niza socijalnih usluga, što znači veću uključenost i unaprjeđenje kvalitete života starijih osoba organiziranim dnevnim aktivnostima u lokalnoj zajednici. Projekt je organiziran na devet lokacija u Zagrebu pri Domovima za starije osobe Centar, Dubrava, Maksimir, Medveščak, Peščenica, Sveta Ana, Sveti Josip, Trešnjevka i Trnje, gdje stručni timovi provode sve potrebne radnje za detekciju i sustavnu skrb osoba starije životne dobi.

Grad Zagreb sudjeluje u provođenju projekta **SOCIJALNO SE UKLJUČI I ZAPOSЛИ – SUZI**. Cilj projekta je ospozobiti i zaposliti nezaposlene žene s najviše završenim srednjim obrazovanjem pripadnica višestruko marginaliziranih skupina – žene Romkinje, žene žrtve obiteljskog nasilja, žene branitelja i žene beskućnice te uspostaviti mrežu za pružanje usluga pomoći u kući za starije osobe i osobe u nepovoljnem. U okviru ovog projekta se zapošljavaju žene i osigurava skrb za starije i nemoćne. Kroz aktivnosti projekta zaposleno je 50 dugotrajno nezaposlenih žena, pripadnica višestruko marginaliziranih skupina, dok je njih 28 dodatno ospozobljeno za jedno od deficitarnih zanimanja na tržištu rada. Zaposlene žene pružaju uslugu za 368 krajnjih korisnika – starijih i nemoćnih osoba i osoba u potrebi čime je Grad Zagreb je, u suradnji s projektnim partnerima, ostvario nadstandard u pružanju socijalnih usluga i time opravdao status jednog od socijalno najosjetljivijih gradova u Europi.

Ovakve mjere i aktivnosti zasigurno smanjuju opseg neplaćenog rada koji se odnosi na brigu za starije i nemoćne koji bi u protivnom obavljali ostali obiteljski članovi ili ukućani, u najvećem broju slučajeva žene (Klasnić, 2017.).

Tablica 18: Visina rashoda proračuna Grada Zagreba za domove za starije osobe i gerontološke centre u 2019., 2020. i 2021. godini (u kunama)

	2019.	2020.	2020/ 2019	2021	2021/ 2020
Decentralizirane funkcije za domove za starije osobe	15.447.659,50	15.914.129,87	1,03	15.913.721,58	1,00
Domovi za starije osobe - sredstva iznad standarda	9.221.000,00	11.515.026,25	1,25	25.894.341,32	2,25
Sufinanciranje smještaja za starije osobe	0	0,00	-	100.000,00	-
Gerontološki centri u domovima za starije osobe	3.451.104,95	3.695.955,03	1,07	3.383.489,74	0,92
SUZI	278.748,05	3.549.535,76	12,73	4.472.801,67	1,26

Izvor: Izrada i izračun autorice na temelju podataka iz Godišnjeg izvršenja proračuna Grada Zagreba za 2019., 2020. i 2021. godinu

Iz tablice se vidi da Grad Zagreb izdvaja određeni iznos sredstava i za uvjete iznad osnovnog zakonski definiranog standarda skrbi za starije. Izdvojeni iznos je za 25% viši u 2020. u odnosu na 2019. godinu, a u 2021. godini za čak 125% u odnosu na 2020. godinu. Tijekom 2019. i 2020. godine je iznos za sufinciranje smještaja u privatnim domovima iznosio 0 dok u 2021. godini iznosi 100.000 kuna. U 2021. godini je smanjen iznos sredstava za aktivnosti gerontoloških centara za sve one starije osobe koje nisu uključene u sustav institucijskog zbrinjavanja.

Adekvatne i cjenovno pristupačne formalne usluge dugotrajne skrb za osobe starije životne dobi koristi ženama na nekoliko načina :

1. žene čine značajno veći udio starog stanovništva, točnije čine više od 70% stanovništva s 85 i više godine,
2. 33 % svih žena u dobi od 65 ili više godina treba dugotrajnu skrb u usporedbi sa samo 19 % starijih muškaraca (European Commission, 2021.),
3. starije žene imaju niža primanja, uključujući mirovine, te su stoga potencijalno manje sposobne priuštiti si skrb,

4. žene u najvećoj mjeri preuzimaju na sebe obvezu briga za starije i nemoćne pa financiranjem ovakvih aktivnosti se one „oslobađaju“ brige za starije i nemoćne što u konačnici dovodi do lakšeg usklađivanja privatnog i poslovnog života,
5. gotovo 90 % radnika u sektoru su žene, kao i većina neformalnih njegovatelja (European Commission, 2021.).

U dalnjim analizama potrebno je utvrditi razlike u dostupnim i stvarno potrebnim smještajnim kapacitetima. Potrebno je utvrditi i obilježja trenutačnih korisnika, visinu cijene koju plaćaju za korištenje usluga, njihovo zadovoljstvo uslugom, ali i zadovoljstvo njihovih članova obitelji koji su s mogućnošću korištenja ove usluge djelomično ili u cijelosti oslobođeni brige za starije i nemoćne. Analizom treba obuhvatiti i Gerontološke centre te utvrditi korisnike njihovih usluga po spolu i ostalim karakteristikama kao i njihovo zadovoljstvo.

Obiteljsko nasilje

Gradska skupština Grada Zagreba je 13. rujna 2018. godine donijela je **Zagrebačku strategiju zaštite od nasilja u obitelji za razdoblje od 2018. do 2022.** (Službeni glasnik Grada Zagreba 20/18). Pravni okvir Zagrebačke strategije čini Nacionalna strategija zaštite od nasilja u obitelji za razdoblje od 2017. do 2022., a mjere Zagrebačke strategije uskladjene su i s Konvencijom Vijeća Europe o prevenciji i suzbijanju nasilja nad ženama i obiteljskog nasilja. Obiteljsko nasilje je skup ponašanja čiji je cilj uspostaviti moć i kontrolu nad drugim osobama upotrebom sile, zastrašivanjem i manipuliranjem. Njime se krše osnovna ljudska prava i temeljne slobode te je jedan od najtežih oblika rodno uvjetovanog nasilja te krajnje neprihvatljiv oblik kršenja prava i interesa djeteta bilo da su djeca žrtve ili samo svjedoci nasilja u obitelji. Podaci Ministarstva unutarnjih poslova na razini Republike Hrvatske ukazuju na činjenicu da su u najvećem broju slučajeva žrtve nasilja u obitelji žene, i to kako prekršaja i kaznenih djela, tako i kaznenih djela ubojsztva, tjelesne ozljede i teške tjelesne ozljede te kaznenih djela protiv spolne slobode počinjene među bliskim osobama, a u većini slučajeva počinitelj nasilja je sadašnji ili bivši bračni ili izvanbračni partner (DZS, 2022.). Navedeno je osobito došlo do izražaja tijekom COVID-19 krize koja je dodatno produbila i naglasila postojeće probleme nasilja (EIGE, 2021.). Svrha i ciljevi Zagrebačke strategije zadani su kroz sedam područja djelovanja (Službeni glasnik Grada Zagreba 20/18):

1. prevencija nasilja u obitelji,

2. zbrinjavanje i potpora žrtvama nasilja u obitelji,
3. psihosocijalni tretman počinitelja nasilja u obitelji,
4. unapređenje međuresorne suradnje,
5. izobrazba stručnjaka koji rade na području zaštite od nasilja u obitelji,
6. senzibilizacija javnosti za problematiku nasilja u obitelji,
7. zaštita posebno osjetljivih skupina žrtava nasilja u obitelji

Provedba Zagrebačke strategije uključuje aktivnosti velikog broja gradskih ureda i zahtjeva njihovu međusobnu suradnju i koordinaciju. Praćenje provedbe zagrebačke strategije je u nadležnosti Povjerenstva za zaštitu od nasilja u obitelji (Zaključak o osnivanju i imenovanju Povjerenstva za zaštitu od nasilja u obitelji, Službeni glasnik Grada Zagreba 23/17). U fokusu ove analize su samo aktivnosti Gradskog ureda za socijalnu zaštitu i osobe s invaliditetom.

Grad Zagreb u 2005. godini osniva **Dom za djecu i odrasle - žrtve obiteljskog nasilja "Duga - Zagreb"** (dalje u tekstu: Dom). Djelatnost Doma uključuje smještaj djece i drugih odraslih članova obitelji izloženih obiteljskom nasilju dok traje potreba (u pravilu, do šest mjeseci, a iznimno do godinu dana), pružanje usluge prehrane, briga o zdravlju, održavanje njege i osobne higijene, pružanje psihosocijalne potpore., pružanje usluga savjetodavnog rada. Sredstva za rad Doma osiguravaju se jednim dijelom i iz proračuna Grada Zagreba.

S obzirom na povećani broj slučajeva nasilja u obitelji proizašla je velika potreba za osiguravanjem mesta u kojemu će žrtve nasilja moći dobiti savjetodavnu pomoć. Stoga od rujna 2005. je osigurana savjetodavna pomoć djeci i odraslim osobama – žrtvama obiteljskog nasilja kao i članovima njihovih obitelji putem **Savjetovališta za djecu i odrasle – žrtve obiteljskog nasilja**.

U namjeri prevencije nasilnog ponašanja Grad Zagreb osniva **ustanovu socijalne skrbi Centar "Luka Ritz"**. Centar u svom djelovanju nastoji povezati i surađivati sa svima koji su na bilo koji način uključeni u proces odgoja i obrazovanja djece i mladih, s ciljem prevladavanja poteškoća te omogućavanja razvoja odgovornih pojedinaca prema sebi, obitelji te društvu u cjelini. Korisnici centra su i djeca i roditelji, a pružaju se usluge timske obrada, savjetovanja i psihosocijalne podrške kao i pomoći i podrške pri učenju. Rad s djecom ranije dobi i roditeljima može spriječiti buduće neprihvatljivo ponašanje, stoga se i ovakve aktivnosti mogu promatrati u okviru mjera borbe protiv nasilja.

Grad Zagreb je i jedan od donatora **Autonomne ženske kuće Zagreb** – žene protiv nasilja nad ženama (dalje u tekstu: AŽKZ). AŽKS je osnovana u prosincu 1990. godine kada je otvoreno

prvo sklonište za žene koje su preživjele muško nasilje na području tadašnje Istočne Europe. Sklonište je sigurno mjesto na tajnoj adresi za žene i njihovu djecu koje su preživjele muško nasilje. AŽKZ pruža podršku i pomoć ženama bez obzira na njihovu nacionalnost ili državljanstvo, etničku pripadnost, vjersku pripadnost, obrazovanje, politička uvjerenja, bračni status, ekonomski status, dob, boju kože, seksualnu orijentaciju ili neki drugi status. AŽKZ je postala jedna od najvidljivijih i najutjecajnijih organizacija u Hrvatskoj kao i u regiji Jugoistočne Europe.

Tijekom 2019., 2020. i 2021. godine Grad Zagreb je sudjeovao u provedbi projekta "**A.S.A.P. - Sistemski pristup počiniteljima**". Cilj projekta je definirati i implementirati eksperimentalni model koji ima za cilj integrirati metode intervencije primijenjene na žrtve rodno uvjetovanog nasilja (žene i djecu) i na muškarce počinitelje kako bi se potaknula učinkovita mreža prevencije i suprotstavljenosti. Podizanje svijesti o važnosti rada s počiniteljima kao dio reaktivne mreže na nasilje nad ženama kroz rodnu perspektivu te s naglaskom na sigurnost žrtava.

Iznosi utrošenih sredstava Grada Zagreba za navedene aktivnosti u 2019., 2020. i 2021. godini prikazani su u sljedećoj tablici.

Tablica 19: Visina rashoda proračuna Grada Zagreba za žrtve obiteljskog nasilja u 2019., 2020. i 2021. godini (u kunama)

	2019.	2020.	2020/ 2019	2021	2021/ 2020
SAVJETOVALIŠTE LUKA RITZ	1.612.069,05	1.627.096,72	1,01	1.778.783,48	1,09
DOM ZA DJECU I ODRASLE - ŽRTVE obiteljskog nasilja	4.152.787,89	4.237.815,31	1,02	5.121.172,61	1,21
Savjetovalište socijalne zaštite, za osobe s invaliditetom i žrtve obiteljskog nasilja	264.397,67	224.747,76	0,85	-	-
Zagrebačka strategija zaštite od nasilja u obitelji	15.700,00	30.000,00	1,91	-	-
AŽKZ	613.000			595.300	0,97
"A.S.A.P. - Sistemski pristup počiniteljima"	82.629,89	49.697,80	0,60	29.224,76	0,59

Izvor: Izrada i izračun autorice na temelju podataka iz Godišnjeg izvršenja proračuna Grada Zagreba za 2019., 2020. i 2021. godinu

Grad Zagreb svake godine izdvaja više od 4 milijuna kuna za rad Doma. Iznos u 2021. godini uključuje i novčana sredstava namijenjena Savjetovalištu te su iz toga razloga veća, a iznos za Savjetovalište nije zasebno naveden u tablici. Iz godine u godinu se povećava i iznos sredstava za Savjetovalište Luka Ritz. U proračunu za 2021. godinu nije pronađena stavka koja se odnosi na Zagrebačku strategiju zaštite nasilja u obitelji, a iznos se u 2020. gotovo dvostruko uvećao u odnosu na 2019. godinu. U proračunu nije bilo moguće pronaći izdvojeno koliko je novca donirano AŽKZ, ali je pronađen iznos donacije na službenim stranicama AŽKZ i to samo za 2019. i 2021. godini. Nažalost iznos u 2021. godini iznos je 3% niži nego u 2019. godini. Izuzev navedenog Grad Zagreb redovita sufinancira aktivnosti različitih organizacija civilnog društva kojima je cilj zaštita i zbrinjavanja žrtava nasilja ili preventiva nasilja, a i niz drugih gradskih ureda sudjeluje u provedbi Zagrebačke strategije različitim aktivnostima. Preporuka je da se nastavi suradnja s organizacijama civilnog društva koje se bave ovom tematikom te kroz suradnju s njima utvrditi karakteristike žrtava obiteljskog nasilja, njihove stvarne potrebe,

najčešće prepreke i probleme s kojima se susreću te u suradnji s njima pronalaziti najbolja rješenja nasilja, savjetovanja, zaštite i podrške te oblike prevencije nasilja. Pitanje nasilja je vrlo osjetljivo zbog čega zahtijeva usku koordinaciju organizacija civilnog društva i Grada kako prilikom provedbe analiza tako i pri kreiranju mjera.

Na području Grada Zagreba djeluje i **Ženska pomoć sada - SOS TELEFON ZA ŽENE I DJECU ŽRTVE NASILJA** s ciljem promicanja ženskih ljudskih prava i unapređenja odnosa među spolovima te pružanje zaštite pomoći i podrške ženama i djeci žrtvama nasilja kroz tri osnovna programa:

- SOS linija koja je otvorena 24 sata,
- Savjetovalište - psihološko, pravno i socijalno,
- Prihvatni centar - pružanje smještaja na tajnoj adresi.

Skrb za žrtvu obiteljskog nasilja u Gradu zagrebu pruža i **Caritas Zagrebačke nadbiskupije** gdje se korisnicima osigurava pomoć i sigurnost u kriznoj situaciji eskalacije nasilja u obitelji i zaštita od takvog ponašanja uz zadovoljavanje životnih potreba: stanovanje, prehranu, održavanje osobne higijene, odijevanje i zdravstvenu skrb, stručnu psihosocijalnu pomoć i podršku, savjetovanje, individualni i grupni rad, pomoć pri odgoju djece, duhovnu i vjersku skrb.

Na službenim internet stranicama Grada Zagreba objavljen je mali pravni vodič "**Ne želim živjeti u nasilju**" nastao kao rezultat prikupljanja i objedinjavanja različitih pravnih propisa kako bi žrtvama nasilja u obitelji olakšali put do točne informacije, učinili im dostupnima različite zakonske formulacije i pomogli u izlasku iz kruga nasilja u obitelji. Na jednom mjestu žrtve nasilja mogu pronaći sve potrebne informacije koje se smatraju ključnim pri donošenju odluke o prijavi nasilja i/ili napuštanju nasilnika.

Povjerenstvo za ravnopravnost spolova Grada Zagreba također svojim aktivnostima doprinosi osvješćivanju javnosti o postojećem problemu nasilja te nužnosti osiguranja veće zaštite žrtava nasilja.

4.5. GRADSKI URED ZA SPORT I MLADE

Djelatnost sporta podrazumijeva profesionalni sport i sport kao aktivnost u slobodno vrijeme. U profesionalnom sportu sportaši primaju godišnje plaće plus stimulacije vezane uz individualni i timski učinak, dok sportaši amateri odabiru sport kao aktivnost u slobodno vrijeme, uglavnom radi rekreativne i zdravlja i nisu plaćeni za svoj sportski učinak.

Gradski ured za sport i mlade u okviru djelatnosti sporta ima cilj razvijati sustav sporta, sportskih djelatnosti i infrastrukture te promicati bavljenje sportom i sportskom rekreativnjom putem ulaganja u razvoj mlađih sportaša, radi stvaranja široke kvalitativne osnove kao uvjeta daljnog napretka, odnosno očuvanja dostignute razine kvalitete zagrebačkog sporta, unapređenja vrhunske sportske kvalitete koja potiče razvoj sporta i doprinosi ugledu Grada Zagreba, poticanja uključivanja u sport što većeg broja građana, osobito djece i mladeži.

U svrhu navedenog cilja Grad (su)financira rad **Sportskog saveza Grada Zagreba** kao zajednice sportskih saveza i udruga u Gradu Zagrebu. Savez objedinjuje i organizira sustav sporta kroz 69 gradskih sportskih saveza s 983 sportskih udruga ili klubova, odnosno preko 46.500 registriranih aktivnih sportaša pri gradskim savezima. Prioriteti u ostvarivanju ciljeva bili su:

- ulaganje u razvoj mlađih sportaša
- ulaganje u vrhunsku sportsku kvalitetu
- poticanje uključivanja u sport

Ukupan iznos sredstava za djelatnost sporta u Gradu Zagrebu tijekom promatranog razdoblja je prikazan u sljedećoj tablici.

Tablica 20: Visina rashoda proračuna Grada Zagreba za djelatnost sporta u 2019., 2020. i 2021. godini (u kunama)

	2019.	2020.	2020/ 2019	2021	2021/ 2020
DJELATNOST SPORTA (UKUPNO)	456.741.676,37	404.852.306,47	0,89	439.384.052,18	1,09
IZDVOJENO: Zagrebačke mažoretkinje	230.000,00	100.000,00	0,43		

Izvor: Izrada i izračun autorice na temelju podataka iz Godišnjeg izvršenja proračuna Grada Zagreba za 2019., 2020. i 2021. godinu

Iznos izdvojen za djelatnost sporta je tijekom 2020. pandemijske godine bio niži za 11% u odnosu na 2019. godinu. U 2021. godini je viši nego u 2020. godini, ali još uvijek nije na razini 2019. godine. Nažalost iz proračuna nije moguće tko su korisnici prikazanih iznosa sredstava što onemogućava analizu u kojoj mjeri se financiraju ženska, a kojoj muška sportska društva i udruge te vrhunski sportaši i sportašice. Jedino se iz proračuna može iščitati iznos koji je dodijeljen Zagrebačkim mažoretkinjama. Točnije u 2019. godini je izdvojeno 230.000 kuna, a u 2020. godini 100.000 (56% manje).

Unatoč nedostatku podataka u okviru ove analize fokus je stavljen na djelatnost sporta je se sport se tradicionalno povezuje s 'muškim' karakteristikama, kao što su fizička snaga i otpornost, brzina i izrazito natjecateljski duh. Rodne nejednakosti očite su u cijelom sportskom sektoru te se žene redovno suočavaju s općim nedostatkom sigurnih i odgovarajućih sportskih objekata, medijskog praćenja i finansijske podrške kako u profesionalnom tako i u rekreativnom sportu.

Međutim, sport se može koristiti kao sredstvo za postizanje ravnopravnosti spolova ako se lokalni konteksti i rodni odnosi uzmu u obzir. Sport može omogućiti ženama i djevojkama pristup javnim prostorima gdje se mogu okupljati, razvijati nove vještine, dobiti podršku od drugih i uživati u slobodi izražavanja i kretanja. Može promicati obrazovanje, komunikaciju, pregovaračke vještine i vodstvo, što je sve bitno za osnaživanje žena. Sport također može povećati samopoštovanje žena i djevojaka. Štoviše, sport može pružiti kanal za informiranje djevojaka i žena o reproduktivnom zdravlju i drugim zdravstvenim problemima.

5. ZAKLJUČAK

Grad Zagreb kao prvi Grad koji je započeo s aktivnostima rodno odgovornog budžetiranja provodi i financira politike i programe koji direktno ili indirektno doprinose poboljšanju položaja žena u društvu i većoj rodnoj jednakosti. U prethodnoj analizi su izdvojeni samo programi, mjere i aktivnosti odabralih područja kod kojih se utjecaj čini najočitijim, ali postoji i niz drugih koje pri sagledavanju iz rodne perspektive mogu pozitivno, ali i negativno utjecati na ravnopravnost muškaraca i žena. U namjeri uklanjanja potencijalno negativnog utjecaja svaku od mjera treba sagledati iz rodne perspektive i utvrditi njen utjecaj na žene i muškarce te eventualno provesti određene modifikacije koje će mjeru učiniti rodno neutralnom ili mjerom koja doprinosi većoj rodnoj ravnopravnosti, a proračun Grada Zagreba u konačnici čini rodno odgovornijim.

Analiza iz rodne perspektive ili rodna analiza je prva i temeljna faza rodno odgovornog proračuna i obzirom na njezinu složenost u početku se rodnom analizom mogu obuhvatiti samo pojedina područja ili programi. U studiji je provedena analiza isključivo na temelju dostupnih javnih podataka što je predstavljalo određena ograničenja. Stavke u proračunu ne daju informaciju o obuhvatu, kvaliteti, korisnicima i finansijskoj pristupačnosti javnih usluga i infrastrukture. **Za ocjenu rodne odgovornosti proračuna potrebno je provesti daljnje analize proračuna iz rodne perspektive.** Proces rodno odgovornog budžetiranja podrazumijeva da rodnu analizu provode službenici u čijoj su nadležnosti programi koji su predmet analize, odnosno osobe koje su na izvoru svih potrebnih podataka i informacija potrebnih za detaljniju i sveobuhvatnu analizu. Glavno pitanje analiza je u kojoj mjeri proračunske mjere i s njima povezane politike zadovoljavaju javne potrebe različitih skupina žena i muškaraca. Rezultati analize su temelj za donošenje odluka te argument za prepoznavanje i predlaganje mjera koje će doprinijeti većoj rodnoj ravnopravnosti i posljedično većoj rodnoj odgovornosti proračuna Grada Zagreba.

Obzirom da je u procesu ključno prepoznati potrebe i prioritete građana, kako žena tako i muškaraca, pa čak i drugih marginaliziranih skupina građana, građane treba uključivati u fazu pripreme i planiranja proračuna **organiziranjem javnih rasprava i tribina.** U fazi pripreme i planiranja važnu ulogu imaju i organizacije civilnog društva na čelu s nevladinim udrugama za

ženska pitanja. One najbolje poznaju potrebe i specifičnosti svojih članica i marginaliziranih skupina. Osim toga svojim djelovanjem i aktivnostima trebaju doprinijeti rodnom osvješćivanju građana i otvarati rasprave na temu problema rodne neravnopravnosti i nužnosti uvažavanja rodnih razlika prilikom prikupljanja i trošenja javnog novca. U fazi donošenja proračuna ključnu ulogu imaju zastupnici i radna tijela Gradske skupštine. Tijekom rasprave o proračunu svaki zastupnik i radno tijelo Skupštine može predati svoje prijedloge za izmjenu ili eventualnu dopunu prijedloga proračuna, takozvane amandmane. U okviru svojih amandmana mogu doprinijeti rodnoj odgovornosti proračuna Grada Zagreba. No, obzirom na podzastupljenost žena u predstavničkom tijelu²² i nedovoljnu rodnu osviještenost, vrlo vjerojatno argumentirana rasprava o implementaciji rodno odgovornog proračuna najčešće izostane. Stoga organizacije civilnog društva i Povjerenstvo za ravnopravnost spolova trebaju svojim angažmanom i aktivnostima pomoći članovima Skupštine u razumijevanju problema, svrhe i suštine rodno odgovornog proračuna i svojim znanjem doprinijeti u pripremi amandmana. Osim toga treba poticati snažnije uključivanje žena u politiku jer će se na taj način lakše prepoznati potrebe i prioriteti žena. Upravo s tom namjerom Grad Zagreb **zastupnicama, kao podzastupljenom spolu, isplaćuje višu naknadu.**

Snažna politička volja je najvažniji preduvjet implementacije rodno odgovornog proračuna. Rodno odgovorno budžetiranje zahtijeva veliki zaokret u promišljanju, stoga procesu treba pristupiti postepeno, ali dosljedno. Ispravno je proces započeti malim koracima. Izrada ove studije je jedan od malih koraka prema velikim promjenama. Daljnji koraci uključuju edukaciju gradskih službenika kako bi svatko razumio svrhu, cilj, pozitivne učinke i svoju ulogu u procesu. Treninzima se treba **podići i razina rodne osviještenosti** kako bi glavni nositelji procesa mogli svojim znanjem i sposobnostima dodatno doprinijeti razvoju procesa. Neophodna je visoka razina koordinacije jer implementacija rodno odgovornog proračuna treba biti podržana od svih, neovisno o području i razini. **Pritom provedba nije moguća aktivnostima izvan sustava, nego isključivo ovisi o aktivnostima unutar sustava.** Proces rodno odgovornog proračuna može biti započeti kao inicijativa skupine ljudi, ali se u konačnici treba provoditi od strane svih kako bi se ostvarili pozitivni učinci rodno odgovornog budžetiranja. Pri implementaciji bit će

---

²² Gradsku skupštinu Grada Zagreba čini 48 zastupnika, od čega je samo 19 žena (39,6%).

puno izazova, ali tek kad se proces započne je moguće prepoznati stvarne mogućnosti provedbe i sve ono što je potrebno mijenjati kako bi se omogućila provedba procesa u cijelosti.

Grad Zagreb već sada ima veliki broj mjera i aktivnosti koje predstavljaju temelj ili doprinos rodno odgovornom proračunu, ali bez „dublje“ analize nije moguće donijeti kvalitetnu ocjenu izdvojenih mjera. Pritom je nužno naglasiti da se rodna odgovornost proračuna ne mjeri s količinom potrošenih sredstva ili brojem stavaka u proračunu, nego željom i voljom da se uvažavanjem različitosti muškaraca i žena kroz sustavne analize kontinuirano teži jednakom zadovoljenju javnih potreba žena i muškaraca i kreiranju takvih politika i programa koji će doprinositi većoj rodnoj ravnopravnosti.

DODATAK: PRIJEDLOG DALJNJIH AKTIVNOSTI

Nastavno na preporuke iz studije i ostalo ranije navedeno, a u cilju implementacije rodno osjetljiva proračuna Grada Zagreba predlažu se sljedeći koraci:

1. korak: Odabir Gradskih ureda koji se sudjelovati u početnoj fazi implementacije rodno odgovornog proračuna Grada Zagreba. Predlaže se uključivanje gradskih ureda čije politike i programi su obuhvaćeni studijom (Gradskog ureda za gospodarstvo, ekološku održivost i strategijsko planiranje, Gradski ured za obrazovanje, sport i mlade, Gradski ured za socijalnu zaštitu, zdravstvo, branitelje i osobe s invaliditetom). Osim navedenih ureda predlaže se i uključivanje Gradskog ureda za financije i javnu nabavu koji ima ulogu koordinatora te posjeduje potrebna tehnička znanja pripreme proračuna.
2. korak: Svaki od odabralih ureda treba odabrati program ili dio programa, mjeru ili aktivnost koja će biti predmet rodne analize u sljedećoj fazi procesa implementacije rodno odgovornog proračuna u Gradu Zagrebu.
3. korak: Provesti edukaciju pročelnika i službenika odabralih ureda organizacijom radionica na kojima će se detaljnije upoznati sa svrhom, pozitivnim učincima i fazama procesa rodno odgovornog proračuna.. Fokus radionice treba biti stavljen na metodologiju i alate rodne analize koja predstavlja temelj i polaznu točku procesa. Već tijekom radionice sudionici trebaju sagledavati mogućnosti primjene prezentirane metodologije na odabranim programima.
4. korak: Nakon savladavanja metodologije rodne analize predstavnici pojedinih ureda trebaju započeti s rodnom analizom. Prilikom provedbe analiza savjetuje se uska suradnja svih ureda koji sudjeluju u ovoj fazi procesa, odnosno razmjena dosadašnjih iskustva, diskusija o eventualnim problemima, izazovima, ograničenjima kao i rješenjima. Isto tako u savladavanju poteškoća

treba im osigurati podršku znanstvene zajednice koja im može značajno pomoći u pripremi istraživanja, obradi i tumačenju rezultata. U ovom koraku će se zasigurno prepoznati nedostatak podataka neophodnih za detaljniju analizu te se u suradnji s Odjelom za statističke i analitičke poslove Gradskog ureda za gospodarstvo, ekološku održivost i strategijsko planiranje treba sagledati mogućnost i način prikupljanja potrebnih podataka.

5. korak: Nakon završetka analize, na temelju rezultata treba planirati i provesti promjene kojima će se analizirani program/mjera/aktivnost učiniti rodno odgovornijim na način da njegova provedba u jednakoj mjeri zadovoljava javne potrebe žena i muškaraca.
6. korak: O rezultatima provedenih analiza i promjena treba se osvrnuti i u obrazloženja finansijskih planova koji se dostavljaju Gradskom uredu za financije i javnu nabavu prilikom pripreme proračuna. Gradski ured za financije i javnu nabavu treba zahtijevati obrazloženje dosad učinjenog te o tome izvijestiti Povjerenstvo za ravnopravnost spolova Grada Zagreba i ostale zastupnike Gradske skupštine;
7. korak: Nastaviti pratiti realizaciju programa/mjera/aktivnosti u svrhu utvrđivanja jesu li mjere dale željeni ishod te izraditi plan dalnjih aktivnosti u cilju uključivanja i ostalih Gradskih ureda u proces.

LITERATURA:

1. Anderson, P. M.; Levine, P. B. (1999.) *Child care and mothers' employment decisions*, National Bureau of Economic Research, Cambridge, Working paper 7058, Dostupno: <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.160.2377&rep=rep1&type=pdf>, Pristup: 1. 10. 2014.
2. Bađun, M. (2017.) *Financiranje domova za starije i nemoćne u Hrvatskoj*, Revija za socijalnu politiku, Vol.24 No.1, str. 19-43
3. Connelly, R. (1992.) *The Effect of Child Care Costs on Married Women's Labor Force Participation*, Review of Economics and Statistics, Vol. 74 No. 1, str. 83 - 90, Dostupno: <http://www.jstor.org/discover/10.2307/21105341714971&uid=2&uid=3739256&uid=4>, Pristup: 1. 10. 2014.
4. Del Boca, D.; Vuri, D. (2006.) *The Mismatch between Employment and Child Care in Italy: the impact of Rationing*, Centre for Household Income, Labour and Demographic Economics, Dostupno: http://dse.univr.it/espe/documents/Papers/F/1/F1_4dv.pdf, Pristup: 15. 11. 2014.
5. DZS (2022.) *Žene i muškarci u Hrvatskoj 2022.*; Državni zavod za statistiku, Zagreb, Dostupno: <http://www.dzs.hr/>, Pristup: 7.1.2019.
6. EIGE (2016) Gender and Energy, available at: file:///C:/Users/Ana%20Marija/Downloads/ti_pubpdf_mh0116288enn_pdfweb_20170113163501.pdf
7. EIGE (2020) Urban mobility - Gender-sensitive infrastructure, available at: file:///C:/Users/Ana%20Marija/Downloads/20200514_mh0420047ena_pdfa.pdf
8. EIGE (2021) Gender equality and the socio-economic impact of the COVID-19 pandemic, Luxembourg: Publications Office of the European Union, available at: file:///C:/Users/Ana%20Marija/Downloads/20211734_mh0921078enn_pdf.pdf
9. European Commission (2018.) The 2018 Ageing Report: Economic and Budgetary Projections for the EU Member States (2016-2070), dostupno: <https://economy->

finance.ec.europa.eu/publications/2018-ageing-report-economic-and-budgetary-projections-eu-member-states-2016-2070_en

10. European Commission (2021.) 2021 Long-Term Care Report - Trends, challenges and opportunities in an ageing society, dostupno:
<https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=738&langId=en&pubId=8396>
11. European Union Labour Force Survey, [lfsa_igar]
12. European Union Statistics, educ_uee_grad03
13. Gelo, J.; Smolić, Š.; Strmota, M. (2010.) Sociodemografske odrednice zaposlenosti žena u Hrvatskoj, Društvena istraživanja, Vol. 20 No. 1, str. 69–88, Dostupno: <http://hrcak.srce.hr/65352>, Pristup: 15. 12. 2014.
14. Klasnić, K (2017.) Utjecaj rodne podjele obiteljskih obveza i kućanskih poslova na profesionalni život zaposlenih žena, ACT Printlab d.o.o., Zagreb
15. Kreynfeld, M.; Hank, K. (1999.) *The Availability of Child Care and Mother's Employment in West Germany*, DIW Discussion Paper No. 191, Berlin, Dostupno: <https://ideas.repec.org/p/diw/diwwpp/dp191.html>, Pristup: 1. 10. 2014.
16. Ministarstvo poduzetništva i obrta (n.g.) STRATEGIJA RAZVOJA PODUZETNIŠTVA ŽENA U REPUBLICI HRVATSKOJ 2014.-2020., dostupno:
<https://mingor.gov.hr/UserDocsImages/GLAVNO%20TAJNI%C5%A0TVO/Strategija,%20planovi%20i%20ostali%20dokumenti/Strategija Razvoja poduzetni%C5%A1tva zena RH12117.pdf>
17. Obadić, A.; Smolić, Š. (2011.) *Analiza radnog kontingenta i ekonomska aktivnost stanovništva Hrvatske*, Serija članak u nastajanju - članak broj 7 - 11, Dostupno: hrcak.srce.hr/file/202184, Pristup: 7. 10. 2015.
18. Pilarov barometar hrvatskoga društva (2016.), Zagreb: Institut društvenih znanosti Ivo Pilar. Dostupno na <http://barometar.pilar.hr>, Pristup: 30.7.2018.
19. Program javnih potreba u osnovnom odgoju i obrazovanju Grada Zagreba za 2022.
20. Program javnih potreba u predškolskom odgoju i obrazovanju te skrbi o djeci rane i predškolske dobi Grada Zagreba, 2021.
21. Popis stanovništva 2021. godine

22. Sikirić, A.M., 2017. Rodna perspektiva proračunskog procesa, Doktorska disertacija, Ekonomski fakultet, Sveučilište u Rijeci
23. Sikirić, A.M. (2021.) The Effect of Childcare Use on Gender Equality in European Labor Markets, Feminist Economics, Vol. 27 No. 4, 90-113,
24. Singer, S. Nataša Šarlija ☐ Sanja Pfeifer ☐ Sunčica Oberman Peterka (2021.) GEM HRVATSKA 2019-2020, Centar za politiku razvoja malih i srednjih poduzeća i poduzetništva, Zagreb, dostupno: <https://www.gemconsortium.org/report/global-entrepreneurship-monitor-croatia-2019-20-2>
25. Statistički Ijetopis Grada Zagreba 2021. (2021.)
26. Zakonom o lokalnoj i područnoj (regionalnoj) samoupravi (NN 33/01, 60/01, 129/05, 109/07, 125/08, 36/09, 36/09, 150/11, 144/12, 19/13, 137/15, 123/17, 98/19, 144/20)
27. Zakon o Gradu Zagrebu, NN 62/01, 125/08, 36/09, 119/14, 98/19, 144/20
28. Zakonu o predškolskom odgoju i obrazovanju (NN 10/97, 107/07, 94/13, 98/19, 57/22)
29. Zakonom o socijalnoj skrbi (NN, 18/22, 46/22, 119/22)
30. Zagrebačka strategija zaštite od nasilja u obitelji za razdoblje od 2018. do 2022. (Službeni glasnik Grada Zagreba 20/18)
31. Zaključak o osnivanju i imenovanju Povjerenstva za zaštitu od nasilja u obitelji, Službeni glasnik Grada Zagreba 23/17

POPIS GRAFIKONA

Grafikon 1: Udio žena i muškaraca u ukupnom broju stanovnika Grada Zagreba po dobnim skupinama prema Popisu stanovništva 2021. godine (u%).....	7
Grafikon 2: Stanovništvo Grada Zagreba staro 15 i više godina prema završenoj školi i spolu, Popis 2011.....	9
Grafikon 3: Udio žena u broju diplomiranih studenata, magistara znanosti i sveučilišnih specijalista i doktora znanosti Grada Zagreba u 2020. godini (u %)	10
Grafikon 4: Udio žena i muškaraca u stanovništvu Grada Zagreba prema glavnim izvorima prihoda za život u 2011. godini	11

POPIS TABLICA

Tablica 1: Udio zaposlenih, udio žena i muškaraca Grada Zagreba u 2016. godini (u %) i visina prosječne neto plaće po područjima NKD-a 2007 u 2015. godini (u HRK) te odnos prosječne plaće žena i muškaraca (u %)	13
Tablica 2: Poslovi od lokalnog i regionalnog značaja u djelokrugu Grada Zagreba.....	16
Tablica 3: Godišnje izvršenje proračuna Grada Zagreba za 2019., 2020. i 2021. godinu (u kunama) ..	18
Tablica 4: Visina rashoda proračuna Grada Zagreba za aktivnosti BIOcentra u 2019., 2020. i 2021. godini (u kunama).....	22
Tablica 5: Visina rashoda proračuna Grada Zagreba za aktivnosti Zagrebačkog inovacijskog centra d.o.o. u 2019., 2020. i 2021. godini (u kunama).....	23
Tablica 6: Visina rashoda proračuna Grada Zagreba za promet i javni prijevoz u 2019., 2020. i 2021. godini (u kunama).....	24
Tablica 7: Visina rashoda proračuna Grada Zagreba za turizam u 2019., 2020. i 2021. godini (u kunama).....	25
Tablica 8: Iznos mjesecnog sufinanciranja po djitetu iz proračuna Grada Zagreba za boravak djece u predškolskim ustanovama prema visini mjesecnog prihoda člana zajedničkog kućanstva.....	31
Tablica 9: Visina rashoda proračuna Grada Zagreba za djelatnost ustanova POO u 2019., 2020. i 2021. godini (u kunama).....	33
Tablica 10: Visina rashoda proračuna Grada Zagreba za sufinanciranje produženog boravka u 2019., 2020. i 2021. godini (u kunama).....	39
Tablica 11: Visina rashoda proračuna Grada Zagreba za sufinanciranje izvannastavnih aktivnosti u 2019., 2020. i 2021. godini (u kunama).....	41
Tablica 12: Visina rashoda proračuna Grada Zagreba za pomoć u nastavi u 2019., 2020. i 2021. godini (u kunama)	42
Tablica 13: Visina rashoda proračuna Grada Zagreba za prehranu, udžbenike i prijevoz učenika u 2019., 2020. i 2021. godini (u kunama).....	43
Tablica 14: Visina rashoda proračuna Grada Zagreba za cjeloživotno obrazovanje u 2019., 2020. i 2021. godini (u kunama).....	46
Tablica 15: Visina rashoda proračuna Grada Zagreba za mjeru roditelj odgajatelj u 2019., 2020. i 2021. godini (u kunama).....	48

Tablica 16: Visina rashoda proračuna Grada Zagreba za opće programe socijalne skrbi u 2019., 2020. i 2021. godini (u kunama).....	51
Tablica 17: Visina rashoda proračuna Grada Zagreba za unaprjeđenje kvalitete života osoba s teškoćama u razvoju i invaliditetom u 2019., 2020. i 2021. godini (u kunama)	54
Tablica 18: Visina rashoda proračuna Grada Zagreba za domove za starije osobe i gerontološke centre u 2019., 2020. i 2021. godini (u kunama)	58
Tablica 19: Visina rashoda proračuna Grada Zagreba za žrtve obiteljskog nasilja u 2019., 2020. i 2021. godini (u kunama).....	62
Tablica 20: Visina rashoda proračuna Grada Zagreba za djelatnost sporta u 2019., 2020. i 2021. godini (u kunama)	65